

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝ/ΜΙΟ - ΤΞΓΜΔ

- ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ -

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ (ΠΤΥΧΙΑΚΗ) ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

Μετάφραση κειμένου από τα Αγγλικά στα Ελληνικά

Από το βιβλίο: “**Minority rights in Europe**” των:

Patrick Thornberry, Marta Amor, Martin Estébanez

**Κεφάλαιο 4º: “Protection of a specific minority:
the case of Roma/Gypsies”**

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ: κ. Σ. ΛΙΒΑΣ, ΑΝ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ (Επόπτης)

κ. Γ. ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ (Επιβλέπων)

Εκπόνηση της εργασίας

από τη φοιτήτρια:

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΤΑΜΙΑ

A.M.: Ξ2006064

«Europe is a in a state of paradox. On the one hand, we have a great diversity – pore mobility, more contact and inter-marriage – all these everyday experiences of diversity. At the same time, we have an increase on the other side, among people who find that diversity is a problem itself, that identity means “segregation”, “separation” and that it is not possible to achieve democratic prosperity if we give acknowledgement and affirmation to minority concerns»

Athanasia Spiliopoulou

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μετά από αρκετές δυσκολίες και αρκετή προσπάθεια ετών η διπλωματική μου εργασία είναι επιτέλους έτοιμη! Από τη θέση αυτή θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον κ. Σωτήρη Λίβα, πρόεδρο Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ., εκλεκτό επιστήμονα και άνθρωπο, κύριο επιβλέποντα της εργασίας, για τις πολύτιμες συμβουλές του και την εν γένει καθοδήγησή του καθόλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας αλλά και των σπουδών μου στο Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ., καθώς επίσης και για τις εύστοχες επισημάνσεις του για τη βελτίωσή της. Δευτερευόντως, ευχαριστώ τον κ. Γ. Κεντρωτή για τη συνεργασία και την υποστήριξή του.

-ΠΡΟΛΟΓΟΣ-

Οι διάφορες πολιτικο-οικονομικές αναταραχές καθώς επίσης και οι πόλεμοι των τελευταίων αιώνων είχαν ως αποτέλεσμα την έλευση μεταναστών στην Ευρώπη από το Νότο, με αποτέλεσμα οι κοινωνίες πλέον να τείνουν να χαρακτηρίζονται από μία *γλωσσική, εθνική και πολιτιστική ποικιλομορφία* (Council of Europe, 2016). Στο “πλαίσιο” των εσωτερικών κοινωνικών δομών, ο συνήθης διαχωρισμός μεταξύ «*φίλου*» και «*εχθρού*» δεν συμπεριλαμβάνει τον «*ξένο*», ο οποίος απέχει από τη «*σφαίρα του γνωστού*». **Στη μετα-νεωτερική εποχή μας**, το πρότυπο του «*ξένου*» αποτελεί ο **μετανάστης**, δηλ. ο άνθρωπος που δεν φέρει το *status* του «εθνικού πολίτη» και, κατά συνέπεια, **δεν έχει δικαιώματα**.

Συνακόλουθα, μεγάλος αριθμός πολιτών οι οποίοι ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, βρίσκονται αντιμέτωποι με *διακρίσεις* (discriminations) μένοντας αποκλεισμένοι από την εργασία, τη στέγαση, την εκπαίδευση, την πρόσβαση στο σύστημα υγείας και την απονομή της δικαιοσύνης. Αρκετοί από αυτούς μάλιστα εκπροσωπούνται ελλιπώς στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και οργανισμούς όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης (Council of Europe), στην «ατζέντα» του οποίου βρισκόταν ανέκαθεν η προστασία των εθνικών μειονοτήτων και έχει ως στόχο του την προστασία των θεμελιωδών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το πιο εμπεριστατωμένο κείμενο του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την προστασία των **δικαιωμάτων των μειονοτήτων (minority rights)** είναι η «*Ευρωπαϊκή Σύμβαση-Πλαίσιο*»(Framework-Convention) για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων¹ που αποτελεί το 1ο και πιο αποτελεσματικό νόμιμο εργαλείο δεσμευτικού χαρακτήρα που αναφέρεται στην προστασία των εθνικών μειονοτήτων σε παγκόσμιο “επίπεδο” και “υιοθετήθηκε” στις 10 Νοεμβρίου 1994 από το Συμβούλιο των Υπουργών (Council of Ministers), τέθηκε δε σε εφαρμογή την 1^η Φλεβάρη 1998. Άλλα σημαντικά «εργαλεία» του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η *Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τ’ ανθρώπινα δικαιώματα*, ο *Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης* και ο *Ευρωπαϊκός Καταστατικός Χάρτης*, η *Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενάντια στο ρατσισμό και τη διάκριση*².

Επειδή δεν υπάρχει επαρκές “υλικό” για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων, η έρευνα αυτή φιλοδοξεί να “καλύψει” το βιβλιογραφικό αυτό κενό.

¹FCNM.

²ECRI.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα **μειονοτικά δικαιώματα** δεν είναι αυτονόητα ούτε θέτουν σε προνομιακή θέση όσους τ' απολαμβάνουν. Αντίθετα, είναι **ανθρώπινα δικαιώματα** τα οποία εξυπηρετούν, στην ουσία τον απώτερο στόχο της πλήρους κοινωνικής ισότητας παρέχοντας στα άτομα των διαφόρων μειονοτικών ομάδων τη δυνατότητα να διαφυλάσσουν και ν' αναπτύσσουν την «ταυτότητα», τις παραδόσεις και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (Catherine B., 2000). Η *Ευρωπαϊκή «Σύμβαση-Πλαίσιο»* αποτέλεσε, στην πράξη, το πρώτο νομικά δεσμευτικό πολυμερές όργανο αφιερωμένο στην **προστασία των μειονοτήτων**. Με άλλα λόγια, αποτέλεσε ένα βασικό μέτρο για την προώθηση της πλήρους και πραγματικής ισότητας για την καταπολέμηση κάθε φύσης διακρίσεων. Ωστόσο, η αποτελεσματική της εφαρμογή έγκειται στο 'βαθμό' σοβαρότητας που επιδεικνύουν οι εκάστοτε κυβερνήσεις.

Οι **Αθίγγανοι** ή **Ρομά** αποτελούν την πολυπληθέστερη³ και πιο αδικημένη, ίσως, διακρατική μειονότητα στην Ευρώπη, πληθυσμοί παραδοσιακά νομαδικοί οι οποίοι βρίσκονται κατά ένα μεγάλο ποσοστό στα όρια της ένταξης στις κοινωνίες όπου ζουν. Αποτελούν τα παραδοσιακά θύματα ακραίων ρατσιστικών προκαταλήψεων σχετικά με τη φιλοσοφία, τον τρόπο ζωής και τις διάφορες επιλογές των κοινοτήτων τους. Τα θεμελιώδη δικαιώματά τους εξακολουθούν να παραβιάζονται συστηματικά σ' όλα τα κράτη. Οι Ρομά υπήρξαν διακρατικά, τα πλέον ευάλωτα και «σιωπηλά» θύματα, από την εποχή του ολοκαυτώματος⁴.

Τα τεράστια προβλήματα των Ρομά σ' όλο τον κόσμο, άρχισαν μόλις πρόσφατα να δημοσιοποιούνται και ν' αντιμετωπίζονται⁵. Συγκεκριμένα, άρχισαν να υιοθετούνται σταδιακά μέτρα σ' όλες τις ευρωπαϊκές χώρες για την επίλυση των προβλημάτων των Ρομά ως προς την απασχόληση, την εκπαίδευση και τη στέγαση. Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχει ένα ενεργό "δίκτυο" δράσης των ίδιων των Ρομά που ζητούν την αναγνώρισή τους ως «*λαού χωρίς έδαφος*»

³Υπολογίζεται ότι είναι 7-8.000.000 στην Ευρώπη και μέχρι 25.000.000 σ' όλο τον κόσμο.

⁴Μόνο πρόσφατα αναγνωρίστηκε το "ολοκαύτωμα" των "Ρομά" (CERD, RXXVII, art.10).

⁵Στην Κ. και Αν. Ευρώπη, όπου το πρόβλημα άρχισε να οξύνεται κι άλλο με την "αναγέννηση" των θεωριών περί φυλετικής υπεροχής, δημιουργήθηκαν επιτροπές διερεύνησης με τη συμμετοχή εκπροσώπων των "Ρομά". Σε κάποιες χώρες μάλιστα, όπως η Ρουμανία, η Ουγγαρία, οι Τσιγγάνοι απέκτησαν τελικά κάποια συλλογικά δικαιώματα μαζί με το "status" εθνικής μειονότητας, ενώ σ' άλλες (Βουλγαρία) θεσπίστηκαν νόμοι.

και αντίστοιχη εκπροσώπηση στον ΟΗΕ και την ΕΕ. Ζητούν επίσης, πάντα με την υποστήριξη των ΜΚΟ λήψη ειδικών μέτρων από τις χώρες όπου ζουν με στόχο την κατάργηση της “περιθωριοποίησης” στην οποία έχουν καταδικαστεί και πλήρη αναγνώριση των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων τους.

Η **παρούσα εργασία** φιλοδοξεί ν’ αναδείξει το όλο θέμα *αφενός* στους ιθύνοντες, οι οποίοι πρέπει να λάβουν τ’ απαραίτητα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά σ’ όλο τον κόσμο, *αφετέρου* σε κάθε ενδιαφερόμενο που είναι ευαισθητοποιημένος στο θέμα αυτό. Ας μη λησμονούμε ότι μόνο στην Ελλάδα ζουν περίπου **250.000** άτομα τσιγγάνικης καταγωγής, ως επί το πλείστον αναλφάβητοι σε ποσοστό **61%**, οι οποίοι όμως υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία ως Έλληνες πολίτες και κάνουν τις πιο ταπεινές δουλειές.

Ελπίζω, η μελέτη αυτή ν’ αποτελέσει έναυσμα για περισσότερη διερεύνηση και γνώση

-ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ-

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ</u>	<u>ΣΕΛΙΔΑ</u>
1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Αγγλικό)	7
ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Ελληνικό)	18
3. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ	29
3.1 Γενικά	29
3.2 Λεξιλογικό “επίπεδο” (λέξεις)	30
3.3 Μορφολογικό “επίπεδο” (στίξη, αριθμοί)	32
3.4 Σημασιολογικό “επίπεδο” (ερμηνεία λέξεων)	34
3.5 Υφολογικό “επίπεδο” (σημεία στίξης, λεξιλόγιο)	37
3.6 Πραγματολογικό “επίπεδο” (κύρια ονόματα, τοπωνύμια)	37
4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ (Συμπεράσματα)	38
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (Ελληνική και Ξένη)	40
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (Γλωσσάριο Νομικών Όρων, αρκτικόλεξα, συν/γραφίες)	41

2.ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Chapter 4

Protection of a specific minority: the case of Roma/Gypsies

by Dr Alexandra Xanthaki, Liverpool Law School, UK

Introduction

At least eight million Roma/Gypsies live in Europe today. The 2000 Central and Eastern European preparatory meeting for the World Conference against Racism noted that:

Despite their lasting presence in Europe, the Roma remained the least integrated and most persecuted people in Europe. After the fall of the Soviet Union, racist violence against Roma had increased and their fundamental civil rights were threatened.

Although steps have been taken for the elimination of racism against them and the development of their rights, their situation remains a cause for concern. An incident that took place in Usti nad Labem, the Czech Republic, highlights the Roma situation: as a response to local homeowners' complaints of noise and untidiness coming from the two low-rent apartments inhabited mainly by Roma, the central administration of the town decided to build a wall to separate the Roma community from their neighbours. The wall had three gates, which were locked at 10 p.m. every night, and was patrolled by uniformed police. When challenged, the Czech government noted that they did not see racial intolerance, but rather social reasons as the heart of the problem. It was only after an international outcry that the wall was eventually demolished.

The OSCE High Commissioner on National Minorities has given a short account of the main Roma problems:

[Roma/Gypsy communities] are still faced with an unparalleled level of intolerance, mutual distrust, poor housing, exclusion, unemployment, education and systemic discrimination. In a classic downward spiral, each of these problems exacerbates the others. Sadly, the symptoms have become almost commonplace: racist attacks and segregation, Roma asylum-seekers, horrendous living conditions, extreme poverty,

and disproportionately high rates of illiteracy and ill-health including infant mortality. Images of a mother and child begging in the streets, of families reduced to living on garbage dumps, or Roma houses being burnt down by angry mobs do not tell the whole story, but they stay with us because of their poignancy. Such images seem like they should be from another time or place. But they occur — here and now ... in modern Europe, in a Europe that prides itself on being a civilized continent based on common principles, particularly respect for human rights.

Owing to the gravity of the problems the Roma/Gypsies face, their situation has become the ‘focus’ of several European organisations of late.

The Council of Europe has been one of the first organisations to acknowledge the problem. Since 1968, the Organisation has been involved in the understanding and dissemination of information about the Roma and their problems; since 1993 the action for their protection has become more coherent and organised. This chapter attempts to list and assess the various relevant initiatives — texts and activities — that the Council of Europe has taken over the years. To this end, the first section will review the texts adopted by the Committee of Ministers and the activities carried out by the competent bodies to implement the mandate given by the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly of the Council of Europe; the second section will look at the texts adopted by the other bodies of the Council of Europe; the final section will review the various relevant activities of the Council of Europe.

Texts adopted by the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly

1. General instruments on tolerance and discrimination

One of the main objectives of the Council of Europe has been to encourage member states to adopt a comprehensive approach to Roma/Gypsy issues. This has been facilitated by the recognition of Roma/Gypsies as a minority in Europe, because it explicitly links the protection provided by minority instruments with Roma/Gypsies. According to the general observations set out in the Parliamentary Assembly Recommendation 1203 (1993) on "Gypsies in Europe":

A special place among the minorities is reserved for Gypsies. Living scattered all over Europe, not having a country to call their own, they are a truly European minority, but one that does not fit in the definitions

of national or linguistic minorities."

For many years national histories have remained silent about Roma/Gypsies' existence and activities. Ignoring Roma/Gypsies was eased by their exclusion from the major political, economic, cultural and social developments in Europe. Recommendation 1203 put the record straight by affirming that the Roma 'greatly contribute to the cultural diversity of Europe .in different ways, be it by language and music or by their trades and crafts".

The Committee of Ministers has adopted several general texts for the protection of minorities and which may be of use to Roma. In 1968, Resolution 68(30) "on measures to be taken against incitement to racial, national and religious hatred" reaffirmed the importance of the principle of respect for human dignity and recommended the signature and ratification of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination by the member states of the Council of Europe. The Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), the monitoring body of the convention, has repeatedly raised the issue of Roma in its concluding observations to states reports. Resolution (72) 22 of the Committee of Ministers on the suppression of and guaranteeing against unjustifiable discrimination focused on the national laws on prohibition of discrimination and recommended, inter alia, their strengthening. The consequent (1981) "Declaration regarding intolerance- a threat to democracy" condemned all ideologies that deny the intrinsic equality of all human beings and expressed the Committee's aim to promote a climate of "active understanding and respect for the qualities and culture of others". A decade later, Recommendation (92) 10 reaffirmed the importance of the implementation by states of international instruments protecting minority rights.

The Committee of Ministers has not been the sole body to express its concern on minorities. The Parliamentary Assembly of the Council of Europe reaffirmed in Recommendation 1134 (1990) on "the rights of minorities" that respect for minorities is an essential factor to peace, justice, stability and democracy, and emphasised the contribution of minorities to the pluriformity and cultural variety in Council of Europe member-states. The recommendation also stressed that "the revival of minority languages and cultures is a sign of the richness and vitality of European civilisations." Two years later, Recommendation 1177 (1992) reaffirmed these concepts.

Roma/Gypsy communities are also protected by several general instruments on human rights that have been adopted by the Council of Europe. The (1992) European Charter for Regional or Minority Languages includes provisions specifically for non-territorial languages, such as the Romani language. According to the charter, the nature and the scope of the measures to be taken shall be determined in a flexible

manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics of the groups which use the languages concerned". The Charter came into force in 1998 and has now thirty signatures and seventeen ratifications.

The Convention

More complete protection is guaranteed by the 1994 'Framework-Convention' for the Protection of National Minorities, the first international treaty on ethnic minorities. States party to it undertake the obligation to promote the conditions necessary for the maintenance and development of minority cultures and cultural heritages, as well as the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and cultural heritage. States party also agree to take, where possible, "special measures that take into account the specific conditions of persons concerned" in order to favour equality of opportunities for persons belonging to national minorities. Other rights particularly helpful for Roma communities include intercultural dialogue and self-identification, transfrontier co-operation and conclusion of bilateral and multicultural agreements between neighbouring states on respective minorities.

A number of states, including Macedonia and Slovenia, have made declarations expressly recognising that the Framework Convention applies to members of the Roma community living within their territory. More cautiously, Germany has declared that the Convention will "be applied to the Sinti and Roma of German citizenship". While not specifically referring to the Roma, other states, such as Estonia and Switzerland, have also restricted the scope of the Framework Convention to members of minorities who are citizens of the respective states.

As emphasised in the first chapter of this book, the existence of minorities does not depend on their recognition by the state. The Advisory Committee on the Framework Convention has repeatedly commented on the situation of Roma in the various states. For instance, in September 2000, the committee noted that the situation of Roma in Slovakia, Hungary and Finland varied from unsatisfactory to worrying, and elaborated on the various problems they face within the respective states. The Committee plays an important role in identifying and disseminating the existing problems of the Roma/Gypsy minorities in Europe.

The Court of Human Rights

In deciding on several cases concerning Roma, the European Court of Human Rights has been reluctant to acknowledge the distinctiveness of

the Roma culture or to accommodate their distinct characteristics adequately. The earlier decisions of the Court seem to produce little practical benefits for the improvement of Roma rights. Lately the court has been more helpful in affirming Roma rights. In *Assenov and others v. Bulgaria*, decided in 1998, the Court ruled that, although there was reasonable suspicion that the police injured the applicant during his arrest, the investigation following his claim was not thorough and effective. This amounted to a violation of the right not to be subjected to torture, inhuman or degrading treatment or punishment, and a violation of the right to an effective remedy.

The Court was particularly startled by the statement of the Bulgarian Military Prosecution Office that "even if the blows were administered on the body of the juvenile, they occurred as a result of disobedience to police orders". Following Mr Assenov's arrest and detention, the Court found violations of his right to an effective remedy. Bulgaria had also violated its obligation not to interfere with the right to petition the Strasbourg organs, by pressuring two of the applicants into denying having made an application at a time when Assenov was being held in detention.

In *Velikova v. Bulgaria*, decided in 2000, «the Court ruled that the state had violated Mr Tsonchev's right to life» and that he had died "as a result of injuries inflicted while he was in the hands of the police". The state was further responsible because the police failed to conduct an effective investigation into his death. Unfortunately, the Court was reluctant to find that the motive for these violations was racial prejudice based on the victim's ethnic origin; it was held that discrimination was not established "beyond reasonable doubt".

A similar reluctance to accept discrimination against Roma is obvious in *Cyprus v. Turkey* (2001), where the Commission and the Court agreed that, although Roma living conditions in Northern Cyprus had been atrocious, discrimination beyond reasonable doubt could not be established. The Court reiterated this argument in 2002 in *Anguelova v. Bulgaria*, another case of 'un-remedied' police violence that resulted in the death of a Roma. Although disappointing, it is interesting to note that the language and arguments provided by the Court in all cases does not rule out completely the occurrence of discrimination. It is expected that the new Protocol No.12, which concerns a general prohibition of discrimination, will provide the Court with the 'machinery' to deal with cases involving discrimination.

Notwithstanding their possible shortcomings, the above decisions represent an important 'tool' for Romani victims of alleged police abuse and for victims of non-violent acts of racial discrimination in general and their use may ultimately contribute to shape and transform the law. The

future will no doubt evidence several opportunities for such a use: the number of cases dealing with Roma issues will undoubtedly increase as a consequence of the ratifications of the European Convention on Human Rights by Central and Eastern European states.

In June 2003, the Court found admissible the case of '*Moldovan and others v. Romania*' and '*Rosta and others v. Romania*'.⁴⁰ According to the twenty-five Roma applicants, following the death of a 'non-Roma' in a conflict with three Romas, many villagers of Hadaren, Romania, together killed Roma persons, set fire to their houses and destroyed their property with the tolerance and even encouragement of the police. After the events, the police failed to properly investigate the case and covered for the non-Roma villagers, and the judiciary imposed light penalties on the defendants. The court found the case admissible. It will be interesting to see the final judgment of the Court, especially on issues of discrimination against the Roma. This case is especially important, because it highlights the unparalleled exclusion and brutality that Roma/Gypsies face in their everyday lives in the communities in which they live.

Other general documents

Other instruments of the Council of Europe that can be used for the protection of Roma/Gypsies include:

- the European Convention on Human Rights,
- the European Social Charter, and
- the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

Important also are the monitoring bodies of the above instruments, which have repeatedly commented on Roma issues.

2. Specific texts

The first text focusing on Roma/Gypsies, Recommendation 563 (1969) on "the situation of Gypsies and other travellers in Europe" was adopted in 1969 by the Parliamentary Assembly.⁴¹ Six years later, the Committee of Ministers adopted Resolution (75) 13 "on the social situation of nomads in Europe".⁴² Resolution (75) 13 urged governments to take necessary measures to prevent discrimination against nomads and to safeguard their identity and cultural heritage. Specific areas of concern were identified, such as residence within states, education, health and social welfare action.

In 1983, Recommendation R (83) 1 on “stateless nomads and nomads of undetermined nationality”⁴³ set out principles for the nomads related to non-discrimination; residence and movement; reunion of families; links with the state; and extended protection. The recommendation urged member states to take all the necessary measures to implement these principles. Both these documents reflect the spirit of that period: Roma are defined as nomads and the language used is soft and state-friendly. Nevertheless, their importance cannot be underestimated: apart from recognising a situation that had been overlooked for such a long time, they constitute the first seeds of setting down specific standards for the protection of Roma/Gypsies.

New commitments of the 1990s

During the 1990s, Roma numbers within the province of the Council of Europe increased considerably, due to the expansion in membership to include member-states of central and eastern Europe. New information about the continual violations of Roma/Gypsy rights became widely disseminated, and newly emerged Roma activism started pressing for more action. The Roma/Gypsies issue fell within all the Organisation's top priorities, namely the protection of minorities, the fight against racism and intolerance, and the fight against social exclusion. The Council of Europe responded to the challenge and intensified their efforts to improve the situation of Roma/Gypsies. The new texts indicated a firmer commitment to Roma/Gypsy issues, including a more Roma-friendly language and a stronger tone concerning the obligations of member-states.

Recommendation 1203 (1993) of the Parliamentary Assembly "on Gypsies in Europe" reflected the stronger commitment towards Roma protection. Using a strong tone, the recommendation affirmed that although general resolutions and recommendations on the rights of minorities "are important to Gypsies, ... as one of the very few non-territory minorities in Europe, Gypsies need special protection". The text linked the idea of a genuine cultural identity with the contribution of minority cultures to overall diversity and observed that the Roma greatly contribute to the cultural diversity of Europe. It also made mention of the intolerance and hatred experienced by the Roma over the ages and proclaimed that "[r]espect for the rights of Gypsies, individual, fundamental and human rights and their rights as a minority, is essential to improve their situation".

The recommendation proposed that the Committee of Ministers initiate, where appropriate, measures in the field of culture, education, information, equal rights and everyday life, and suggested that the Council of Europe

"grant consultative status to representative Gypsy organisations". It also suggested that "a mediator for Gypsies (...) be appointed by the Council of Europe after consultation with representative organisations of Gypsies".

However, the idea of a mediator entrusted to advise governments and the Council of Europe in matters relating to Roma/Gypsies, to investigate related national policies and to review the progress in implementing related Council of Europe measures has never materialised. In 1999, the Committee of Ministers decided that "it did not see fit to appoint a specific mediator for Roma/Gypsies". This approach suggests an unwillingness to accept a body that would monitor states' actions and progress concerning Roma rights. Nevertheless, Recommendation 1203 included a monitoring mechanism:

Member-states should report to the Secretary General of the Council of Europe in two years' time on the progress made in improving the situation of Gypsies and implementing Council of Europe recommendations.

In the aftermath of Recommendation 1203, a report on the situation of Gypsies (Roma and Sinti) in Europe, issued by the European Committee on Migration (CDMG) was completed. The report reviewed the social and economic situation of the Roma/Gypsies, their legal status, their culture, their participation in public life and the role of the local authorities in their protection. It also examined the role of Gypsy organizations as well as international organizations in the protection of Roma/Gypsies. Both Recommendation 1203 and the report constitute landmarks in the protection of the Roma/Gypsies and initiated new activities and studies on the issue.

The group of specialists on Roma/Gypsies and travellers

The complementary reply to Recommendation 1203 of the Parliamentary Assembly, adopted by the Committee of Ministers in 1995, established important steps for the long-term improvement in the situation of Roma/Gypsies. The most effective measure was the establishment of a specialist group on Roma/Gypsies, appointed by the Committee of Ministers to advise member-states on all Roma/Gypsy related matters and to encourage international authorities to take action where needed.

The group consists of thirteen experts, with representatives of the OSCE, the UNHCR and the European Commission attending as observers. The specialist group has been very active and has played the role of a 'catalyst' for other departments of the Council of Europe by encouraging and

stimulating activities. It has carried out numerous visits, studies on related issues — notably the 1998 report on the international mobility of the Roma/Gypsies — and has organised training sessions and meetings that bring together the main actors in the protection of Roma/Gypsies at European level.

Some of the themes that the group progressively addresses include Roma/Gypsy human rights violations and discrimination; training for the police and the judicial administration; the question of the legal status of Roma/Gypsies as a minority; questions connected with citizenship; problems faced by nomadic groups and travellers; housing and caravan sites; the role of the media in the promotion of tolerance; training for journalists; the situation of the Romani media; education, schooling, training and culture; problems connected with health care and health education; the situation of Roma/Gypsy women; and community relations.

The group has also carried out other urgent actions, each of which led to a report: in 1996, a fact-finding mission to Bosnia and Herzegovina on the situation of the Roma/Gypsies; in 1997, a study visit to Valdemingomez (Madrid); and in 1999, a joint field mission by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) and the Council of Europe on the situation of the Roma in Kosovo. The group has also adopted a draft recommendation on housing and town planning that was submitted to the Committee on Migration and then to the Committee on Ministers for adoption. The group is also currently elaborating another draft recommendation on the free movement on travellers as well as a major draft recommendation on policies towards Roma/Gypsies in Europe, which will incorporate previous texts on housing, education, employment, health and culture.

At the turn of the millennium

Apart from Recommendation 1203 and its complementary reply, the Parliamentary Assembly also adopted in 1998 Recommendation 1353 (1998) on "access of minorities to higher education". The recommendation repeated that Roma/Gypsies are a recognised European minority and noted that their socio-economic situation constitutes an obstacle to their access to higher education. Two years later, the Committee of Ministers adopted Recommendation R (2000) 4 on "the education of Roma/Gypsy children in Europe", which set down guiding principles for the implementation of relevant educational policies.

The recommendation asserted that educational policies applied on Roma/Gypsies should be flexible to accommodate their itinerant or semi-itinerant lifestyle and should take into account the particular features of

the Romani culture: Romani history and culture should be introduced in the teaching materials; and opportunities to learn Romani, wherever the language is taught, should be provided for. The recommendation also set out guidelines on the communication between schools and Roma parents, which has been a very sensitive issue.

In November 2001, the Committee of Ministers adopted Recommendation (2001) 17 on "improving the economic and employment situation of Roma/Gypsies and Travellers in Europe". The Committee invited governments to take steps to improve the economic situation of Roma/Gypsies and Travellers and stressed that discrimination against Roma, coupled with social exclusion and shortcomings in the areas of training, education and information, impedes their access to the labour market. The resulting economic deprivation that Roma face has very damaging 'knock-on' effects on areas such as housing, education or health.

The recommendation repeated the need to introduce legislation and instruments to combat racial discrimination in access to employment and in the workplace; requested that member-states foster projects that would generate income for businesses run by Roma/Gypsies; and also requested that measures be taken that would involve them in the construction, implementation and assessment of programmes geared to their needs; the latter was highlighted as a key factor in improving their economic situation.

In 2002, the Assembly adopted Recommendation 1557 (2002) on "the legal situation of Roma in Europe". The recommendation is a general instrument that paints a damning picture of widespread discrimination in every field of personal and public life, marginalisation and segregation of Roma, and it incorporates observations and suggestions from previous documents. It stresses that Roma form a special minority group, because they are an ethnic community and most of them belong to socially disadvantaged groups of society. It acknowledges that in recent years the nature and direction of Roma migration has changed and its illegal aspect has grown significantly, and even former transit countries have become final destinations; therefore, it proposes a series of 'confidence-building' and advisory measures to help:

Romany migrants from central and eastern Europe already living in the countries of western Europe and to prevent their further marginalisation. At the same time, it is also necessary to provide effective support for the reintegration of those Romany migrants who return to their homeland.

The recommendation also touches upon sensitive issues, such as the conditions of Romany women, the 'portrayal' of Roma in the media, the need for harmonisation of the work of European organisations; Roma participation in decision-making; and the creation of special institutions for Roma. It repeats the idea of a European Ombudsman for Roma and goes further to suggest the creation of a European Roma consultative forum and an additional protocol to the European Convention on Human Rights on the rights of persons belonging to minorities.

In its reply, the Council of Ministers agreed with the idea of a consultative forum for Roma. Concerning the suggestion of an additional protocol, the committee repeated that:

the Ministers' Deputies considered that it was somewhat premature to reopen the debate on the proposal for an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the rights of national minorities (799th meeting, 13 June 2002, item 4.2). It stressed that "when *Protocol No. 12* to the European Convention on Human Rights comes into force, any discrimination against a member of a national minority, including discrimination based on association with such a minority, will be covered by the general prohibition on discrimination." [emphasis as in the original text]

The Parliamentary Assembly has also issued several recommendations on the situation of Roma in specific countries. For example, Recommendation 1419 (1999) on "honouring of obligations and commitments by Slovakia" referred to positive steps taken in Slovakia for the protection of Roma. Recommendation 1459 (2000) on "an action plan for the children of Kosovo" stressed that the Roma children in Kosovo were in danger and asked for steps to protect them; whereas Recommendation 1424 (1999) on "the Evaluation of the humanitarian situation in the Federal Republic of Yugoslavia, particularly in Kosovo and Montenegro" referred to the general situation of Roma in Kosovo. Finally, in Recommendation 1338 (1997) on "the obligations and commitments of the Czech Republic as a member-state", the Assembly commented on the discrimination against the Roma minority in the country.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Προστασία μιας συγκεκριμένης μειονότητας: η περίπτωση των Ρομά / Αθίγγανων

από την Δρ. Αλεξάνδρα Ξανθάκη, Νομική Σχολή Λίβερπουλ , Η.Β.

Εισαγωγή

Τουλάχιστον οκτώ εκατομμύρια Ρομά / Αθίγγανοι ζουν σήμερα στην Ευρώπη. Η προπαρασκευαστική συνεδρίαση του 2000 της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για την Παγκόσμια Διάσκεψη κατά του Ρατσισμού τόνισε ότι:

Παρά τη διαρκή παρουσία τους στην Ευρώπη, οι Ρομά παραμένουν οι λιγότερο «ενσωματωμένοι» και οι πιο διωκόμενοι άνθρωποι στην Ευρώπη. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, η ρατσιστική βία εναντίον των Ρόμα αυξήθηκε και τα θεμελιώδη πολιτικά δικαιώματά τους απειλήθηκαν.

Παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει βήματα για την εξάλειψη του ρατσισμού σε βάρος τους και για τη βελτίωση των δικαιωμάτων τους, η κατάστασή τους εξακολουθεί να αποτελεί πηγή ανησυχίας. Ένα περιστατικό που έλαβε χώρα στο Usti nad Labem, της Τσεχίας, τονίζει την κατάσταση των Ρομά: ως απάντηση στις καταγγελίες των ντόπιων κατοίκων για θόρυβο και ακαταστασία που προέρχονταν από τα δύο διαμερίσματα χαμηλού ενοικίου που κατοικούνταν κυρίως από Ρομά, η κεντρική διοίκηση της πόλης αποφάσισε να χτίσει ένα τείχος για να διαχωρίσει την κοινότητα των Ρομά από τους γείτονές τους. Το τείχος είχε τρεις πύλες, οι οποίες κλειδώνονταν στις 10 μ.μ. κάθε βράδυ και περιπολούνταν από ένστολους αστυνομικούς. Όταν αμφισβητήθηκε, η τσεχική κυβέρνηση σημείωσε ότι η «καρδιά» του προβλήματος ήταν μάλλον κοινωνικοί λόγοι κι όχι η φυλετική μισαλλοδοξία. Αμέσως μετά τη διεθνή κατακραυγή, το τείχος τελικά κατεδαφίστηκε.

Ο Ύπατος Αρμοστής του ΟΑΣΕ για τις Εθνικές Μειονότητες έδωσε μια σύντομη αναφορά για τα κύρια προβλήματα των Ρομά :

Οι κοινότητες των Ρομά / Αθίγγανων εξακολουθούν να είναι αντιμέτωπες με πρωτοφανή επίπεδα μισαλλοδοξίας, αμοιβαία δυσπιστία, κακές συνθήκες στέγασης, τον αποκλεισμό, την ανεργία, τη διάκριση στην εκπαίδευση και την συστηματική διάκριση. Σ' ένα κλασικό καθοδικό «φαύλο κύκλο», καθένα από αυτά τα προβλήματα επιδεινώνει τα άλλα. Δυστυχώς τα φαινόμενα έχουν γίνει σχεδόν καθημερινότητα: ρατσιστικές επιθέσεις και διακρίσεις, Ρομά που ζητούν άσυλο, φρικτές συνθήκες διαβίωσης, ακραία φτώχεια και δυσανάλογα υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού και προβλημάτων υγείας, συμπεριλαμβανομένης της βρεφικής θνησιμότητας. Εικόνες μιας μητέρας και ενός παιδιού να ζητιανεύουν στους δρόμους, οικογενειών που αναγκάζονται να ζουν σε σκουπιδότοπους ή σπιτιών των Ρομά να καίγονται από οργισμένο όχλο, δεν λένε όλη την αλήθεια,

αλλά δεν μπορούμε να τις παραβλέψουμε λόγω του επίκαιρου χαρακτήρα τους. Οι εικόνες αυτές μοιάζουν να είναι από άλλο χρόνο ή τόπο. Ωστόσο, αυτά συμβαίνουν εδώ και τώρα στην μοντέρνα Ευρώπη, σε μια Ευρώπη που υπερηφανεύεται ότι είναι μια πολιτισμένη ήπειρος βασισμένη σε κοινές αρχές, ιδίως στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Λόγω της σοβαρότητας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ρομά / Αθίγγανοι, η περίπτωση τους έχει γίνει το επίκεντρο πολλών ευρωπαϊκών οργανώσεων πρόσφατα.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης υπήρξε ένας από τους πρώτους οργανισμούς που αναγνώρισε το πρόβλημα. Από το 1968, ο Οργανισμός έχει ασχοληθεί με την κατανόηση και διάδοση πληροφοριών σχετικά με τους Ρομά και τα προβλήματά τους. Από το 1993 η δράση για την προστασία τους έχει γίνει πιο «συνεκτική» και πιο οργανωμένη. Αυτό το κεφάλαιο επιχειρεί να απαριθμήσει και να αξιολογήσει τις διάφορες σχετικές πρωτοβουλίες - κείμενα και δραστηριότητες – που το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει λάβει επί σειρά ετών. Για το σκοπό αυτό, το πρώτο μέρος θα επανεξετάσει τα κείμενα που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή Υπουργών και τις δραστηριότητες που διενεργήθηκαν από τα αρμόδια όργανα για την εφαρμογή της εντολής που δόθηκε από την Επιτροπή Υπουργών και την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στη δεύτερη ενότητα θα εξετάσουμε τα κείμενα που εγκρίθηκαν από τα άλλα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η τελευταία ενότητα θα επανεξετάσει τις διάφορες σχετικές δραστηριότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Κείμενα που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή Υπουργών και την Κοινοβουλευτική Συνέλευση

1. Γενικές πράξεις για την ανοχή και τις διακρίσεις

Ένας από τους κύριους στόχους του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι να ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν μια συνολική προσέγγιση για τα ζητήματα των Ρομά. Αυτό διευκολύνθηκε από την αναγνώριση των Ρομά ως μειονότητα στην Ευρώπη, διότι συνδέει ρητώς τους Ρομά με τα όργανα που παρέχουν προστασία στις μειονότητες. Σύμφωνα με τις γενικές παρατηρήσεις που περιλαμβάνονται στη Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης 1203 (1993) με θέμα «Αθίγγανοι στην Ευρώπη»:

Ξεχωριστή θέση ανάμεσα στις μειονότητες κατέχουν οι Αθίγγανοι. Ζώντας διασκορπισμένοι σε όλη την Ευρώπη, χωρίς να έχουν μια χώρα που να την αποκαλούν «πατρίδα», αποτελούν μια πραγματική ευρωπαϊκή μειονότητα που όμως δεν ταιριάζει στους ορισμούς εθνικών ή γλωσσικών μειονοτήτων.

Για πολλά χρόνια οι εθνικές ιστορίες παρέμειναν σιωπηλές σχετικά με την ύπαρξη και τις δραστηριότητες των Ρομά / Αθίγγανων. Η αδιαφορία για τους Ρομά είχε διευκολυνθεί από τον αποκλεισμό τους από τις μεγάλες πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές

εξελίξεις στην Ευρώπη. Η Σύσταση 1203 έβαλε τα πράγματα στη θέση τους με το να επιβεβαιώσει ότι οι Ρομά « συμβάλλουν σημαντικά στην πολιτιστική πολυμορφία της Ευρώπης [...] με διαφορετικούς τρόπους, είτε με τη γλώσσα και τη μουσική είτε με το εμπόριο και τις τέχνες ».

Η Επιτροπή Υπουργών εξέδωσε διάφορα γενικά κείμενα για την προστασία των μειονοτήτων, τα οποία μπορεί να είναι χρήσιμα για τους Ρομά. Το 1968, το Ψήφισμα 68 (30) «σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά της προτροπής σε φυλετικό, εθνικό και θρησκευτικό μίσος » επαναβεβαίωσε τη σημασία της αρχής του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και συνέστησε την υπογραφή και την επικύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD), όργανο παρακολούθησης της σύμβασης, έχει επανειλημμένα εγείρει το θέμα των Ρομά στις τελικές παρατηρήσεις των εκθέσεων των κρατών. Το Ψήφισμα (72) 22 της Επιτροπής Υπουργών «για την καταστολή και τη διασφάλιση κατά των αδικαιολόγητων διακρίσεων», επικεντρώθηκε στους εθνικούς νόμους για την απαγόρευση των διακρίσεων και συνέστησε, μεταξύ άλλων, την ενίσχυσή τους. Η επακόλουθη (1981) «Δήλωση σχετικά με τη μισαλλοδοξία - απειλή για τη δημοκρατία» καταδίκασε όλες τις ιδεολογίες που αρνούνται την εγγενή ισότητα όλων των ανθρώπων και εξέφρασε το στόχο της Επιτροπής να προωθήσει ένα κλίμα «ενεργής κατανόησης και σεβασμού για τα χαρακτηριστικά και τον πολιτισμό των άλλων». Μια δεκαετία αργότερα, η Σύσταση (92) 10 επανέλαβε τη σημασία της εφαρμογής από τα κράτη διεθνών οργάνων προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων.

Η Επιτροπή Υπουργών δεν αποτελεί το μόνο όργανο που έχει εκφράσει την ανησυχία του για τις μειονότητες. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης επιβεβαίωσε στη Σύσταση 1134 (1990) σχετικά με «τα δικαιώματα των μειονοτήτων» ότι ο σεβασμός προς τις μειονότητες αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη, τη σταθερότητα και τη δημοκρατία και υπογράμμισε τη συμβολή των μειονοτήτων στον πλουραλισμό και τη πολιτιστική «ποικιλία» των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Σύσταση τόνισε, επίσης, ότι «η αναβίωση των μειονοτικών γλωσσών και πολιτισμών είναι ένα σημάδι του πλούτου και της «ζωτικότητας» των Ευρωπαϊκών πολιτισμών». Δύο χρόνια αργότερα, η Σύσταση 1177 (1992) επιβεβαίωσε αυτές τις έννοιες.

Οι κοινότητες των Ρομά / Αθίγγανων προστατεύονται επίσης με διάφορες γενικές πράξεις/διατάξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν εγκριθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες (1992) περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τις μη-εδαφικές γλώσσες, όπως είναι η Ρομανί γλώσσα. Σύμφωνα με το Χάρτη, η φύση και το πεδίο εφαρμογής των μέτρων που πρέπει να ληφθούν «θα πρέπει να καθορίζονται με έναν ευέλικτο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις επιθυμίες και θα σέβεται τις παραδόσεις και τα χαρακτηριστικά των ομάδων που χρησιμοποιούν τις αντίστοιχες γλώσσες». Ο Χάρτης τέθηκε σε ισχύ το 1998 κι έχει τριάντα υπογραφές και δεκαεπτά επικυρώσεις.

Η Σύμβαση

Πληρέστερη προστασία διασφαλίζεται με τη «Σύμβαση-Πλαίσιο» του 1994 για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, την πρώτη διεθνή συνθήκη για τις εθνοτικές μειονότητες. Τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν αναλάβει την υποχρέωση για την προώθηση των αναγκαίων προϋποθέσεων για τη διατήρηση και ανάπτυξη των πολιτισμών των μειονοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και τα βασικά στοιχεία της ταυτότητάς τους, δηλαδή τη θρησκεία τους, τη γλώσσα, τις παραδόσεις και την πολιτιστική κληρονομιά. Τα συμβαλλόμενα κράτη συμφωνούν, επίσης, να λάβουν, όπου είναι δυνατόν, «ειδικά μέτρα που θα λαμβάνουν υπόψη τις συγκεκριμένες συνθήκες των ενδιαφερομένων» προκειμένου να ευνοηθεί η ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες. Άλλα δικαιώματα ιδιαίτερα χρήσιμα για τις κοινότητες των Ρομά είναι ο διαπολιτισμικός διάλογος και ο 'αυτο-προσδιορισμός', οι διασυννοριακές δραστηριότητες συνεργασίας και η σύναψη διμερών και πολυπολιτισμικών συμφωνιών μεταξύ γειτονικών κρατών για τις αντίστοιχες μειονότητες.

Ένας αριθμός κρατών, συμπεριλαμβανομένων της Β. Μακεδονίας και Σλοβενίας, έκαναν δηλώσεις αναγνωρίζοντας ρητώς ότι η Σύμβαση-Πλαίσιο ισχύει για τα μέλη της κοινότητας των Ρομά που ζουν στην επικράτειά τους. Πιο συγκρατημένα, η Γερμανία έχει δηλώσει ότι η Σύμβαση θα «εφαρμοστεί στις κοινότητες των *Σίντι και Ρομά* με γερμανική υπηκοότητα». Αν και δεν γίνεται συγκεκριμένη αναφορά για τους Ρομά, άλλα κράτη όπως η Εσθονία και η Ελβετία, έχουν περιορίσει, επίσης, το πεδίο εφαρμογής της «Σύμβασης-Πλαισίου» για τα μέλη των μειονοτήτων που είναι πολίτες των αντίστοιχων κρατών.

Όπως τονίστηκε στο κεφάλαιο 1 του παρόντος βιβλίου, η ύπαρξη μειονοτήτων δεν εξαρτάται από την αναγνώρισή τους από το κράτος. Η Συμβουλευτική Επιτροπή για τη «Σύμβαση-Πλαίσιο» έχει επανειλημμένα κάνει παρατηρήσεις σχετικά με την κατάσταση των Ρομά σε διάφορες χώρες. Για παράδειγμα, το Σεπτέμβριο του 2000, η Επιτροπή σημείωσε ότι η κατάσταση των Ρομά στη Σλοβακία, Ουγγαρία και Φινλανδία «κυμαίνεται» από απογοητευτική σε ανησυχητική και διευκρίνισε τα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο εσωτερικό των αντίστοιχων κρατών. Η Επιτροπή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό και τη διάδοση των υφιστάμενων προβλημάτων των μειονοτήτων των Ρομά / Αθίγγανων στην Ευρώπη.

Το Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Με αποφάσεις σε διάφορες υποθέσεις που αφορούν τους Ρομά, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει δείξει απροθυμία στο να αναγνωρίσει την ιδιαιτερότητα του πολιτισμού των Ρομά ή να εξυπηρετήσει τα διακριτά χαρακτηριστικά τους επαρκώς. Οι προηγούμενες αποφάσεις του Δικαστηρίου φαίνεται να επιφέρουν ελάχιστα πρακτικά οφέλη για τη βελτίωση των δικαιωμάτων των Ρομά. Πρόσφατα, το δικαστήριο φάνηκε να βοηθά περισσότερο στην επιβεβαίωση των δικαιωμάτων των Ρομά. Στην υπόθεση *‘Assenov κ.λπ κατά Βουλγαρίας’* που αποφασίστηκε το 1998, το Δικαστήριο έκρινε ότι, παρόλο που υπήρχαν βάσιμες υπόνοιες ότι η αστυνομία τραυμάτισε τον προσφεύγοντα κατά τη σύλληψή του, η έρευνα μετά από απαίτησή του δεν ήταν διεξοδική και αποτελεσματική. Αυτό ισοδυναμεί

με παραβίαση του δικαιώματος μη-υποβολής σε βασανιστήρια, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία και παραβίαση του δικαιώματος σε αποτελεσματική προσφυγή.

Το Δικαστήριο ήταν ιδιαίτερα έκπληκτο από τη δήλωση της βουλγαρικής Στρατιωτικής Εισαγγελίας ότι «ακόμη και αν χτύπησαν το νεαρό, αυτό έγινε εξαιτίας της ανυπακοής στις διαταγές της αστυνομίας». Μετά τη σύλληψη και κράτηση του κ. Assenon, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβιάσεις του δικαιώματός του για αποτελεσματική προσφυγή. Η Βουλγαρία είχε παραβιάσει, επίσης, την υποχρέωσή της να μην παρεμποδίζει το δικαίωμα αναφοράς προς τα όργανα στο Στρασβούργο, πιέζοντας δύο από τους προσφεύγοντες να αρνηθούν ότι υπέβαλαν προσφυγή την περίοδο που ο Assenon ήταν υπό κράτηση.

Στην υπόθεση «*Velikova κατά Βουλγαρίας*» που αποφασίστηκε το 2000, «το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το κράτος είχε παραβιάσει το δικαίωμα του κ. Tsonchev στη ζωή» και ότι ο θάνατός του «προήλθε από τραύματα που προκλήθηκαν ενώ ήταν στα χέρια της αστυνομίας». Το κράτος ήταν επιπλέον υπαίτιο διότι η αστυνομία απέτυχε να διεξαγάγει αποτελεσματική έρευνα για το θάνατό του. Δυστυχώς, το Δικαστήριο ήταν απρόθυμο να διαπιστώσει ότι το κίνητρο για αυτές τις παραβιάσεις ήταν η φυλετική προκατάληψη λόγω της εθνικής καταγωγής του θύματος. Κρίθηκε ότι οι διακρίσεις δεν είχαν αποδειχθεί «πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας».

Παρόμοια απροθυμία αποδοχής διακρίσεων κατά των Ρομά είναι εμφανής στην υπόθεση «*Κύπρου κατά Τουρκίας*»(2001), όπου η Επιτροπή και το Δικαστήριο συμφώνησαν ότι, αν και οι συνθήκες διαβίωσης των Ρομά στη Βόρεια Κύπρο είναι άθλιες, διακρίσεις πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας δεν θα μπορούσαν να αποδειχθούν. Το Δικαστήριο επανέλαβε το επιχείρημα αυτό, το 2002 στην υπόθεση «*Anguelova κατά Βουλγαρίας*», μια άλλη περίπτωση ατιμώρητης αστυνομικής βίας που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο ενός Ρομά. Αν και απογοητευτικό, είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η γλώσσα και τα επιχειρήματα που παρέχονται από το Δικαστήριο σε κάθε περίπτωση δεν αποκλείουν εντελώς την περίπτωση των διακρίσεων. Αναμένεται ότι το νέο πρωτόκολλο αριθ. 12, το οποίο αφορά μια γενική απαγόρευση των διακρίσεων, θα παρέχει στο Δικαστήριο τους «μηχανισμούς» να ασχοληθεί με υποθέσεις που αφορούν διακρίσεις.

Παρά τις πιθανές ελλείψεις τους, οι παραπάνω αποφάσεις αποτελούν ένα σημαντικό «εργαλείο» για τους Ρομά που υπήρξαν θύματα της εικαζόμενης κατάχρησης εξουσίας της αστυνομίας και γενικά για τα θύματα των μη-βίαιων πράξεων φυλετικών διακρίσεων και η χρήση τους μπορεί τελικά να συμβάλλει στη διαμόρφωση και μετατροπή του νόμου. Στο μέλλον θα υπάρξουν χωρίς αμφιβολία πολλές ευκαιρίες για μια τέτοια χρήση: ο αριθμός των υποθέσεων που ασχολούνται με τα ζητήματα των Ρομά αναμφίβολα θα αυξηθεί ως συνέπεια των επικυρώσεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Τον Ιούνιο του 2003, το Δικαστήριο έκρινε αποδεκτή την υπόθεση της «*Μολδαβίας κ.λπ κατά Ρουμανίας*» και την υπόθεση «*Rosta κ.λπ κατά Ρουμανίας*». Σύμφωνα με τους είκοσι πέντε προσφεύγοντες Ρομά, μετά το θάνατο ενός μη-Ρομά σε μια σύγκρουση με τρεις Ρομά πολλοί κάτοικοι του χωριού Hadaren, στη Ρουμανία, σκότωσαν άτομα

της κοινότητας των Ρομά, πυρπόλησαν τα σπίτια τους και κατέστρεψαν τις περιουσίες τους με την ανοχή ή ακόμη και ενθάρρυνση της αστυνομίας. Μετά τα γεγονότα, η αστυνομία απέτυχε να διερευνήσει επαρκώς την υπόθεση και «κάλυπτε» τους μη-Ρομά κατοίκους του χωριού και η δικαστική εξουσία επέβαλε ελαφριές κυρώσεις στους κατηγορούμενους. Το δικαστήριο έκρινε την υπόθεση αποδεκτή. Θα ήταν ενδιαφέρον να δούμε την τελική απόφαση του Δικαστηρίου, ιδίως σε θέματα διακρίσεων σε βάρος των Ρομά. Η υπόθεση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι υπογραμμίζει τον ασύγκριτο αποκλεισμό και τη βαρβαρότητα που οι Ρομά / Αθίγγανοι αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή στις κοινότητες στις οποίες ζουν.

Άλλα γενικά έγγραφα

Άλλα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προστασία των Ρομά / Αθίγγανων είναι:

- η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,
- ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης και
- η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.

Σημαντικοί επίσης είναι οι οργανισμοί ελέγχου των ανωτέρω μέσων, οι οποίοι έχουν επανειλημμένως αναφερθεί στα ζητήματα των Ρομά.

2. Ειδικά Κείμενα

Το πρώτο κείμενο με επίκεντρο τους Ρομά / Αθίγγανους, η Σύσταση 563 (1969) σχετικά με «την κατάσταση των Αθίγγανων και άλλων ταξιδιωτών στην Ευρώπη», εκδόθηκε το 1969 από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Έξι χρόνια αργότερα, η Επιτροπή Υπουργών ενέκρινε το ψήφισμα (75) 13 «σχετικά με την κοινωνική κατάσταση των νομάδων στην Ευρώπη». Το ψήφισμα (75) 13 παρότρυνε τις κυβερνήσεις να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη των διακρίσεων κατά των νομάδων και να διασφαλίσουν την ταυτότητά τους και την πολιτιστική τους κληρονομιά. Ειδικοί τομείς ενδιαφέροντος εντοπίστηκαν, όπως η κατοικία εντός των κρατών, η εκπαίδευση, η υγεία και η δράση κοινωνικής πρόνοιας.

Το 1983, η Σύσταση R (83) 1 για τους «ανιθαγενείς νομάδες και νομάδες απροσδιόριστης εθνικότητας» διατυπώνει γενικές αρχές για τους νομάδες που αφορούν τη μη διακριτική μεταχείριση, τη διαμονή και μετακίνηση, την επανένωση των οικογενειών, τους δεσμούς με το κράτος και την επέκταση της προστασίας. Η Σύσταση προέτρεψε τα κράτη-μέλη να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή αυτών των αρχών. Και τα δύο αυτά έγγραφα αντικατοπτρίζουν το πνεύμα εκείνης της περιόδου: οι Ρομά ορίζονται ως νομάδες και η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι «αβλαβής» και φιλική προς το κράτος. Ωστόσο, η σημασία τους δεν μπορεί να υποτιμηθεί: εκτός από την αναγνώριση μιας κατάστασης που είχε αγνοηθεί για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, αποτελούν τα πρώτα θεμέλια καθορισμού των ειδικών απαιτήσεων για την προστασία των Ρομά / Αθίγγανων.

Νέες δεσμεύσεις της δεκαετίας του 1990

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ο αριθμός των Ρομά εντός της επαρχίας του Συμβουλίου της Ευρώπης αυξήθηκε σημαντικά λόγω της αύξησης του αριθμού μελών του, καθώς συμπεριλήφθηκαν τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Νέες πληροφορίες για τις συνεχείς παραβιάσεις δικαιωμάτων των Ρομά / Αθίγγανων διαδόθηκαν ευρέως και η πρόσφατη εμφάνιση ακτιβισμού Ρομά ξεκίνησε να πιέζει για περισσότερη δράση. Το ζήτημα των Ρομά / Αθίγγανων εμπίπτει σ' όλες τις κορυφαίες προτεραιότητες του Οργανισμού, όπως την προστασία των μειονοτήτων, την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Το Συμβούλιο της Ευρώπης ανταποκρίθηκε στην πρόκληση και εντατικοποίησε τις προσπάθειες για τη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά. Τα νέα κείμενα ανέδειξαν μια αποφασιστικότερη δέσμευση για τα θέματα των Ρομά / Αθίγγανων, υιοθετώντας μια πιο φιλική γλώσσα προς τους Ρομά και έναν πιο «σκληρό τόνο» όσον αφορά τις υποχρεώσεις των κρατών-μελών.

Η Σύσταση 1203 (1993) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης «για τους Αθίγγανους στην Ευρώπη» αντικατοπτρίζει την ισχυρότερη δέσμευση όσον αφορά την προστασία των Ρομά. Χρησιμοποιώντας ένα «σκληρό τόνο», η Σύσταση επιβεβαίωσε ότι, παρόλο που γενικά ψηφίσματα και συστάσεις σχετικά με τα δικαιώματα των μειονοτήτων «είναι σημαντικά για τους Αθίγγανους, [...] καθώς αποτελούν μια από τις πολύ λίγες μειονότητες χωρίς έδαφος στην Ευρώπη, οι Ρομά χρειάζονται ειδική προστασία». Το κείμενο συνέδεσε την ιδέα μιας πραγματικής πολιτιστικής ταυτότητας με τη συμβολή των πολιτισμών των μειονοτήτων στη συνολική πολυμορφία και παρατήρησε ότι οι Ρομά συμβάλλουν σημαντικά στην πολιτιστική πολυμορφία της Ευρώπης. Έκανε, επίσης, αναφορά στη μισαλλοδοξία και το μίσος που αντιμετωπίζουν οι Ρομά κατά τη διάρκεια των αιώνων και διακήρυξε ότι «ο σεβασμός, για τα δικαιώματα των Αθίγγανων, ατομικών, θεμελιωδών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των δικαιωμάτων τους ως μειονότητα, είναι απαραίτητος για να βελτιωθεί η κατάστασή τους».

Η Σύσταση πρότεινε η Επιτροπή Υπουργών να εισάγει μέτρα, όπου είναι απαραίτητο, στους τομείς του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της πληροφόρησης, των ίσων δικαιωμάτων και της καθημερινής ζωής και πρότεινε το Συμβούλιο της Ευρώπης «να παρέχει συμβουλευτικό καθεστώς σε οργανώσεις αντιπροσώπων των Αθίγγανων». Πρότεινε επίσης «να διοριστεί ένας μεσολαβητής των Αθίγγανων[...] από το Συμβούλιο της Ευρώπης μετά από διαβουλεύσεις με ομάδες αντιπροσώπων των Ρομά».

Ωστόσο, η ιδέα ενός διαμεσολαβητή που θα του ανατεθεί να συμβουλευεί τις κυβερνήσεις και το Συμβούλιο της Ευρώπης για θέματα που αφορούν τους Ρομά/ Αθίγγανους, που θα ερευνά τις σχετικές εθνικές πολιτικές και θα επανεξετάζει την πρόοδο της εφαρμογής των μέτρων του Συμβουλίου της Ευρώπης που έχουν τεθεί σε ισχύ, ποτέ δεν υλοποιήθηκε. Το 1999, η Επιτροπή των Υπουργών αποφάσισε ότι «δεν θεωρεί ορθό να διορίσουν έναν ειδικό μεσολαβητή για τους Ρομά». Αυτή η προσέγγιση δείχνει απροθυμία αποδοχής ενός οργάνου που θα παρακολουθεί τις ενέργειες και την πρόοδο των κρατών όσον αφορά τα δικαιώματα των Ρομά. Ωστόσο, η Σύσταση 1203 περιέλαβε ένα μηχανισμό παρακολούθησης.:

Τα κράτη- μέλη πρέπει να υποβάλουν έκθεση στο Γενικό Γραμματέα του

Συμβουλίου της Ευρώπης εντός δύο ετών σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στη βελτίωση της κατάστασης των Αθίγγανων και στην εφαρμογή των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ως επακόλουθο της Σύστασης 1203, μια έκθεση σχετικά με την κατάσταση των Αθίγγανων (Ρομά και Σίντι) στην Ευρώπη, η οποία εκδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Μετανάστευση, ολοκληρώθηκε. Η έκθεση εξέτασε την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των Ρομά, το νομικό τους καθεστώς, τον πολιτισμό τους, τη συμμετοχή τους στο δημόσιο βίο και το ρόλο των τοπικών αρχών στην προστασία τους. Εξέτασε επίσης τον ρόλο των οργανώσεων των Αθίγγανων, καθώς και των διεθνών οργανώσεων για την προστασία των Ρομά. Τόσο η Σύσταση 1203 όσο και η έκθεση αποτελούν «ορόσημα» για την προστασία των Ρομά / Αθίγγανων και εισήγαγαν νέες δραστηριότητες και μελέτες σχετικά με το θέμα.

Η Ομάδα ειδικών για τους Ρομά / Αθίγγανους και τους ταξιδιώτες

Η συμπληρωματική απάντηση στη Σύσταση 1203 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης που εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών το 1995 σημείωσε σημαντικά βήματα για τη μακροπρόθεσμη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά. Το πιο αποτελεσματικό μέτρο ήταν η σύσταση μιας ομάδας ειδικών για τους Ρομά / Αθίγγανους, διορισμένων από την Επιτροπή Υπουργών για να συμβουλεύουν τα κράτη-μέλη για όλα τα θέματα των Ρομά και να ενθαρρύνουν τις διεθνείς αρχές να αναλάβουν δράση, όπου απαιτείται.

Η ομάδα αποτελείται από δεκατρείς εμπειρογνώμονες, με τους εκπροσώπους του ΟΑΣΕ, την Ύπατη Αρμοστεία και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συμμετέχουν ως «παρατηρητές». Η ομάδα των ειδικών υπήρξε πολύ δραστήρια και έχει παίξει καταλυτικό ρόλο για άλλες υπηρεσίες του Συμβουλίου της Ευρώπης με την ενθάρρυνση και την προώθηση δραστηριοτήτων. Έχει πραγματοποιήσει πολλές επισκέψεις, μελέτες για σχετικά ζητήματα - ιδίως την έκθεση του 1998 σχετικά με τη διεθνή κινητικότητα των Ρομά - και έχει διοργανώσει επιμορφωτικά σεμινάρια και συνεδριάσεις που συγκεντρώνουν τους βασικούς παράγοντες για την προστασία των Ρομά / Αθίγγανων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Μερικά από τα θέματα που η ομάδα αντιμετωπίζει σταδιακά περιλαμβάνουν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ρομά και διακρίσεις, κατάρτιση της αστυνομίας και της δικαστικής διοίκησης, το ζήτημα του νομικού καθεστώτος των Ρομά / Αθίγγανων ως μειονότητα, θέματα που συνδέονται με την ιθαγένεια, προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νομαδικές ομάδες και οι ταξιδιώτες, τη στέγαση και τους χώρους στάθμευσης για τροχόσπιτα, το ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην προώθηση της ανοχής, την κατάρτιση των δημοσιογράφων, την κατάσταση των μέσων ενημέρωσης των Ρομά, τη μόρφωση, την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τον πολιτισμό, προβλήματα που συνδέονται με την υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση σε θέματα υγείας, την κατάσταση των γυναικών Ρομά και τις κοινοτικές σχέσεις.

Η ομάδα πραγματοποίησε, επίσης, άλλες επείγουσες δράσεις, καθεμία από τις οποίες οδήγησε σε μια έκθεση: το 1996, μια διερευνητική αποστολή στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη σχετικά με την κατάσταση των Ρομά/ Αθίγγανων, το 1997 μια επίσκεψη μελέτης στο Valdemingomez

(Μαδρίτη) και το 1999, μια κοινή επιτόπια αποστολή από το Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ODIHR) και το Συμβούλιο της Ευρώπης σχετικά με την κατάσταση των Ρομά στο Κοσσυφοπέδιο. Η ομάδα έχει, επίσης, εγκρίνει ένα σχέδιο σύστασης για τη στέγαση και τον πολεοδομικό σχεδιασμό που είχε υποβληθεί στην Επιτροπή για τη μετανάστευση και, στη συνέχεια, στην Επιτροπή Υπουργών για υιοθέτηση. Η ομάδα, επίσης, επεξεργάζεται επί του παρόντος ένα άλλο σχέδιο σύστασης σχετικά με την ελεύθερη μετακίνηση των ταξιδιωτών, καθώς και ένα σημαντικό σχέδιο σύστασης σχετικά με πολιτικές έναντι των Ρομά στην Ευρώπη, το οποίο θα «ενσωματώσει» τα προηγούμενα κείμενα σχετικά με τη στέγαση, την εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και τον πολιτισμό.

Στην αλλαγή της χιλιετίας

Εκτός από τη Σύσταση 1203 και τη συμπληρωματική απάντησή της, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση, επίσης, ενέκρινε το 1998 τη Σύσταση 1353 (1998) με θέμα «η πρόσβαση των μειονοτήτων στην ανώτατη εκπαίδευση». Η σύσταση επανέλαβε ότι οι Ρομά / Αθίγγανοι είναι μια αναγνωρισμένη ευρωπαϊκή μειονότητα και σημείωσε ότι η κοινωνικο-οικονομική τους κατάσταση συνιστά εμπόδιο για την πρόσβασή τους στην ανώτατη εκπαίδευση. Δύο χρόνια αργότερα, η Επιτροπή Υπουργών εξέδωσε τη σύσταση R (2000) 4 για την «εκπαίδευση των παιδιών Ρομά / Αθίγγανων στην Ευρώπη» που καθορίζει τις κατευθυντήριες αρχές για την εφαρμογή των σχετικών εκπαιδευτικών πολιτικών.

Η σύσταση υποστήριξε ότι οι εκπαιδευτικές πολιτικές που εφαρμόζονται για τους Ρομά πρέπει να είναι «ευέλικτες» για να εξυπηρετήσουν τον πλανόδιο ή ημι-πλανόδιο τρόπο ζωής τους και πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πολιτισμού των Ρομά : η ιστορία και ο πολιτισμός των Ρομά θα πρέπει να εισαχθεί στο διδακτικό υλικό και πρέπει να δοθούν ευκαιρίες εκμάθησης Ρομανί, όπου η γλώσσα διδάσκεται. Η σύσταση καθόρισε επίσης «κατευθυντήριες γραμμές» σχετικά με την επικοινωνία μεταξύ των σχολείων και των γονέων Ρομά, κάτι που έχει υπάρξει ένα πολύ ευαίσθητο θέμα.

Τον Νοέμβριο του 2001, η Επιτροπή Υπουργών υιοθέτησε τη σύσταση (2001) 17 σχετικά με τη «βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και της απασχόλησης των Ρομά και ταξιδιωτών στην Ευρώπη». Η Επιτροπή κάλεσε τις κυβερνήσεις να λάβουν μέτρα για τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των Ρομά και των ταξιδιωτών και τόνισε ότι οι διακρίσεις σε βάρος των Ρομά, σε συνδυασμό με τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις ελλείψεις στους τομείς της κατάρτισης, της εκπαίδευσης και πληροφόρησης, εμποδίζουν την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας. Η προκύπτουσα οικονομική στέρηση που οι Ρομά αντιμετωπίζουν έχει πολλές επιζήμιες αλυσιδωτές συνέπειες σε τομείς όπως η στέγαση, η εκπαίδευση ή η υγεία.

Η σύσταση επανέλαβε την ανάγκη θέσπισης νομοθεσίας και οργάνων για την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων στην πρόσβαση για απασχόληση και στο χώρο εργασίας, ζήτησε από τα κράτη-μέλη να ενισχύουν έργα που θα αποφέρουν έσοδα στις επιχειρήσεις που διοικούνται

από τους Ρομά / Αθίγγανους και ζήτησε, επίσης, να ληφθούν μέτρα που θα τους ωθήσουν να συμμετάσχουν στην κατασκευή, εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες τους. Το τελευταίο επισημάνθηκε ως βασικός παράγοντας για τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης.

Το 2002, η Συνέλευση ενέκρινε τη Σύσταση 1557 (2002) με θέμα «τη νομική κατάσταση των Ρομά στην Ευρώπη». Η σύσταση αποτελεί μια γενική πράξη που δίνει μια επικριτική περιγραφή εκτεταμένων διακρίσεων σε κάθε τομέα της προσωπικής και δημόσιας ζωής, την περιθωριοποίηση και το διαχωρισμό των Ρομά και «ενσωματώνει» τις παρατηρήσεις και προτάσεις από προηγούμενα έγγραφα. Τονίζει ότι οι Ρομά αποτελούν μια ειδική ομάδα μειονότητας, επειδή είναι μία εθνική κοινότητα και οι περισσότεροι από αυτούς ανήκουν σε κοινωνικά μειονεκτούσες ομάδες της κοινωνίας. Αναγνωρίζει ότι τα τελευταία χρόνια η φύση και η κατεύθυνση της μετανάστευσης των Ρομά έχει αλλάξει και η παράνομη «πλευρά» της έχει αυξηθεί σημαντικά ώστε ακόμη και πρώην χώρες διέλευσης έχουν εξελιχθεί σε τελικούς προορισμούς. Ως εκ τούτου, προτείνει μια σειρά από μέτρα «οικοδόμησης» εμπιστοσύνης και παροχής συμβουλών για να βοηθήσει :

Ρομά μετανάστες από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη που ήδη ζουν στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και για να αποφευχθεί περαιτέρω περιθωριοποίησή τους. Ταυτόχρονα, είναι, επίσης, αναγκαία η παροχή αποτελεσματικής υποστήριξης για την επανένταξη των μεταναστών Ρομά που επιστρέφουν στην πατρίδα τους.

Η σύσταση αγγίζει επίσης ευαίσθητα θέματα, όπως οι συνθήκες των γυναικών Ρομά, η απεικόνιση των Ρομά στα μέσα ενημέρωσης, η ανάγκη «εναρμόνισης» των εργασιών των ευρωπαϊκών οργανισμών, η συμμετοχή των Ρομά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η δημιουργία ειδικών ιδρυμάτων για τους Ρομά. Επαναλαμβάνει την ιδέα ενός Ευρωπαϊκού Διαμεσολαβητή για τους Ρομά και προχωρά ένα βήμα παραπάνω προτείνοντας τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού συμβουλευτικού «φόρουμ» των Ρομά και ενός πρόσθετου πρωτόκολλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες.

Στην απάντησή του, το Συμβούλιο των Υπουργών συμφώνησε με την ιδέα ενός «συμβουλευτικού φόρουμ» για τους Ρομά. Όσον αφορά την υπόδειξη ενός πρόσθετου πρωτοκόλλου, η επιτροπή επανέλαβε ότι:

Οι αντιπρόσωποι των Υπουργών θεώρησαν ότι ήταν κάπως πρόωρο ν' ανοίξει εκ νέου η συζήτηση σχετικά με την πρόταση για πρόσθετο πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με τα δικαιώματα εθνικών μειονοτήτων (799η συνεδρίαση, 13 Ιουνίου 2002, σημείο 4.2). Υπογράμμισε ότι «όταν το *Πρωτόκολλο αριθ. 12* της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τεθεί σε ισχύ, κάθε διάκριση εις βάρος ενός μέλους εθνικής μειονότητας, συμπεριλαμβανομένης της διάκρισης λόγω σύνδεσης με την εν λόγω μειονότητα, θα καλυφθεί από τη γενική απαγόρευση των διακρίσεων».[έμφαση όπως δίνεται στο πρωτότυπο κείμενο]

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση έχει, επίσης, εκδώσει διάφορες συστάσεις σχετικά με την κατάσταση των Ρομά σε συγκεκριμένες χώρες. Για παράδειγμα, η Σύσταση 1419 (1999) για την «τήρηση των υποχρεώσεων και δεσμεύσεων από τη Σλοβακία» αναφέρεται σε θετικά μέτρα που ελήφθησαν στη Σλοβακία για την προστασία των Ρομά. Η Σύσταση 1459 (2000) με τίτλο «ένα σχέδιο δράσης για τα παιδιά του Κοσσυφοπέδιου» τόνισε ότι τα παιδιά Ρομά στο Κοσσυφοπέδιο κινδύνευαν και ζήτησε μέτρα για την προστασία τους, ενώ η Σύσταση 1424 (1999) για την «Αξιολόγηση της ανθρωπιστικής κατάστασης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, ιδίως στο Κοσσυφοπέδιο και το Μαυροβούνιο» αναφέρεται στη γενική κατάσταση των Ρομά στο Κοσσυφοπέδιο. Τέλος, στη Σύσταση 1338 (1997) με θέμα «οι υποχρεώσεις και δεσμεύσεις της Δημοκρατίας της Τσεχίας ως κράτους- μέλους», η Συνέλευση υπέβαλε παρατηρήσεις σχετικά με τις διακρίσεις σε βάρος της μειονότητας των Ρομά στη χώρα.

3. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

• Μεταφραστικές δυσκολίες

Μετάφραση σημαίνει επιλογές και υιοθέτηση του τρόπου σκέψης του συγγραφέα, ίδιες συνταγματικές και παραδειγματικές επιλογές μ' αυτόν του “πλαισίου” ενός άλλου γλωσσικού συστήματος. *Κατά τη διαδικασία της μετάφρασης* λειτουργούμε, στην πράξη, όπως ακριβώς κατά τη διαδικασία γλωσσικής επικοινωνίας **με τη διαφορά** ότι εδώ παρεμβάλλονται ορισμένα ιδιαίτερα επικοινωνιακά “κωλύματα”, που ονομάζουμε “μεταφραστικές δυσκολίες”.

Μεταφραστική δυσκολία συναντάμε στην πράξη όταν δεν είναι δυνατή μία λεξιλογική ή συντακτική αντιστοίχιση μεταξύ του «κειμένου-πηγή» και του «κειμένου-στόχου», διότι μία «λέξη προς λέξη» μετάφραση θα επέφερε αρνητικά μεταφραστικά αποτελέσματα. **Εξάλλου, στόχος της μετάφρασης είναι η απόδοση του νοήματος του πρωτότυπου κειμένου και όχι των ίδιων των λέξεων.**

Τα διάφορα μορφολογικά φαινόμενα δεν συνιστούν, στην πράξη, ιδιαίτερη μεταφραστική δυσκολία, όσον δε αφορά το συντακτικό επίπεδο, ο μεταφραστής δεν μπορεί ν' «αποκολληθεί» από τον τρόπο με τον οποίο σημειώνονται οι σχέσεις των μονημάτων/(λέξεων) στη «γλώσσα-πηγή» δηλ. από τη συντακτική δομή του κειμένου. *Εάν οι τυπολογικές διαφορές* των δύο γλωσσών (πρωτότυπου-μεταφράσματος) **δεν** γίνουν αντιληπτές ή **δεν** “υπερπηδηθούν”, τότε αυτές οδηγούν σε λανθασμένες μεταφραστικές επιλογές.

Τη **μετάφραση** απασχολούν κυρίως οι *σχέσεις σημασίας και σύνταξης*, δηλ. οι σημασιολογικές πληροφορίες που “μεταφέρει” μία συντακτική “δομή”. Η μεταφραστική πράξη είναι πολυπλοκότερη της διερμηνείας, αφού η κατανόηση του νοήματος του κειμένου εξαρτάται από “στοιχεία”, τα οποία ανήκουν στα διάφορα γλωσσικά “συστήματα” των δύο γλωσσών, τα οποία καταλήγουν στην επαναδιατύπωση του “**vouler dire**” του συγγραφέα. Έτσι, σε καμία περίπτωση, δεν πρέπει να παραβλέπουμε τη σπουδαιότητα των *μορφολογικών και, κυρίως, των συντακτικών “στοιχείων”* ενός κειμένου. Τα προς μετάφραση κείμενα αξιολογούνται με το βαθμό μεταφραστικής δυσκολίας (**B.M.Δ.**) Γενικά, ο συνολικός βαθμός της μεταφραστικής δυσκολίας ενός κειμένου εξάγεται από το γινόμενο των B.M.Δ. ανά μεταφραστική ενότητα και ανά γλωσσικό “επίπεδο”, π.χ. μια μεταφραστική ενότητα μπορεί να έχει **B.M.Δ. 12 (= 3 x 4)**. Ο συντελεστής μεταφραστικής προσπάθειας εντοπίζεται και αξιολογείται στο “πλαίσιο” του μεταφράσματος δηλ. της “γλώσσας-στόχου” και χαρακτηρίζει

την πορεία του μεταφραστή κατά τη μεταφραστική διαδικασία (όσο μικρότερη είναι η μεταφραστική προσπάθεια, τόσο μικρότερος είναι ο Β.Μ.Δ.).

-Λεξιλογικές δυσκολίες

“Λέξη” είναι κάθε συνδυασμός ελάχιστων σημασιολογικών μονάδων των οποίων η τάξη είναι προκαθορισμένη και, άρα, μη-καθοριστική. Η έννοια «λέξη» δεν πρέπει να βασίζεται στη μη-καθοριστικότητα της σειράς των στοιχείων, όσο κυρίως στο γεγονός ότι δεν μπορούμε να παρεμβάλλουμε κανένα λεξιλογικό “στοιχείο” σε ένα τέτοιο “σύμπλεγμα” (μπορούν όμως να παρεμβάλλονται άλλου είδους στοιχεία). Έτσι, τα γραμματικά στοιχεία που ακολουθούν τα λεξιλογικά, συνδέονται μ’ αυτά με τρόπο ώστε να μην επιτρέπουν σε κανένα άλλο λεξιλογικό στοιχείο να εισέρχεται ανάμεσά τους (δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τα γραμματικά “στοιχεία” που βρίσκονται πριν από τα λεξιλογικά!).

Τόσο η **μορφολογία** όσο και η **σύνταξη** βρίσκονται σε στενή εξάρτηση με την **έννοια της λέξης**. *Μορφολογία* και *λεξιλογικές μονάδες* σχετίζονται στο βαθμό που η μορφή των τελευταίων ποικίλει όταν συνδυασθεί με ορισμένα γραμματικά στοιχεία. Ο σχηματισμός των λέξεων πρέπει επίσης να περιλαμβάνει *κεφάλαιο μορφολογίας*, που να διαπραγματεύεται τις μεταβολές που παθαίνει η μορφή των μονημάτων (λέξεων) στη διαδικασία της σύνθεσης ή της παραγωγής. Τέλος, η μορφολογία ασχολείται και με το φαινόμενο της «*γραμματικής συμφωνίας*», επειδή περιλαμβάνει εκείνες τις μορφικές παραλλαγές τις οποίες εμφανίζουν τα διακοπτόμενα μονηματικά σημαίνοντα.

✓ Παραδείγματα

Στο συγκεκριμένο κείμενο, αρκετές φορές κατά τη μετάφραση, λέξεις του αγγλικού κειμένου παρουσιάζουν **δυσκολία** κατά τη μετάφρασή τους στην ελληνική είτε λόγω της *σπανιότητάς* τους είτε λόγω του ότι υπάρχουν *πέραν της μιας* ερμηνείας στην ελληνική και ο μεταφραστής πρέπει να επιλέξει την πιο κατάλληλη από αυτές για την απόδοσή της. Οι δυσκολίες αυτές αντιμετωπίστηκαν με την ανεύρεση της ερμηνείας της δύσκολης, μεταφραστικά, λέξης, στα μεγάλα λεξικά όπως το “**Oxford Dictionary**” σε σχέση πάντα με τα συμφραζόμενα και με την ερμηνεία/νόημα της συγκεκριμένης λέξης στο συγκεκριμένο κείμενο από τυχόν περισσότερες της μιας ερμηνείες, ώστε να “δένει” αρμονικά με την υπόλοιπη φράση.

Βέβαια υπήρχαν και άλλες λέξεις που παρουσίασαν μεταφραστικές δυσκολίες, αλλά οι παρακάτω είναι οι πρώτες που συναντά κανείς διαβάζοντας περίπου το μισό κείμενο και,

μάλιστα, μερικές επαναλαμβάνονται στις επόμενες σελίδες. Αντιμετωπίστηκαν με διαφορετικό τρόπο πάντα στο πλαίσιο του νοήματος του κειμένου.

i) “ integrated ” (σελ. 3)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “ενσωματωμένος”, “ενταγμένος”, “αφομοιωμένος”
ii) “ segregation ” (σελ. 3)	⇒ <u>discrimination</u> (synonym): διάκριση (με χρήση συνωνύμου)
iii) “ poignancy ” (σελ. 5)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “επικαιρότητα ” (η λέξη έχει πολλές έννοιες)
iv) “ crafts ” (σελ. 7)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “τέχνες” (από τα συμφραζόμενα: “trades and crafts”)
v) “ intrinsic ” (σελ. 7)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “εγγενή” (κυρίως ιατρικός όρος)
vi) “ intolerance ” (σελ. 7)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “μισαλλοδοξία” (<u>κανονική έννοια</u> : μη-ανεκτικότητα)
vii) “ pluriformity ”(σελ. 7)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “πλουραλισμός”, “πολυμορφία” (πολιτικός όρος)
viii) “ instruments ”(σελ. 7)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “πράξεις”, “διατάξεις” (συνήθης ερμηνεία: “εργαλείο”)
ix) “ Macedonia ” (σελ. 7)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “Β. Μακεδονία (πρ. Σκόπια) – “ Συνθήκη των Πρεσπών ”
x) “ disseminating ”(σελ. 9)	⇒ “spread” (synonym): “διαδίδω” (με χρήση συνωνύμου)
xi) “ versus ” (σελ. 9)	⇒ κατά (συντομογραφία, εξ ου και “ vice versa ” = αντίστροφα)
xii) “ degrading ” (σελ. 11)	⇒ “humiliating” (synonym) ⇒ “ταπεινωτική” (με χρήση συνωνύμου)
xiii) “ remedy ”(σελ. 11)	⇒ “application” (synonym): <u>εδώ</u> σημαίνει “προσφυγή”
xiv) “ detention ”(σελ. 11)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “κράτηση” (αλλού έχει την έννοια της “τιμωρίας”)
xv) “ prejudice ”(σελ. 11)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “προκατάληψη” (κατά κάποιου, εναντίον κάποιου)
xvi) “ atrocious ”(σελ. 11)	⇒ “horrible”, “miserable” (synonyms): άθλιες, απαίσιες (use of synonyms)
xvii) “ alleged ”(σελ. 11)	⇒ <u>εδώ</u> σημαίνει “υποτιθέμενος”, “δήθεν” (συνώνυμο: “ <u>dubious</u> ”)

- Μορφολογικο-συντακτικές δυσκολίες

Η γραμματική θεωρείται “δίπτυχο” που χωρίζεται σε δύο μέρη, τη *μορφολογία* και τη *σύνταξη*. Η **μορφολογία** εξετάζει παραδοσιακά τις *διάφορες παραλλαγές των λέξεων* π.χ. το ρήμα βλέπω εμφανίζεται με *διάφορους τύπους/παραλλαγές*, τις οποίες μελετά η μορφολογία. Γενικότερα, η επιστήμη της μορφολογίας μελετά τους διάφορους συνδυασμούς μεταξύ των μονημάτων (λέξεων), όπως άλλωστε αποκαλούνται στη γλωσσολογία οι επιμέρους μεταφραστικές μονάδες (οι συνδυασμοί αυτοί επιβάλλονται στον ομιλούντα μέσω του γλωσσικού “συστήματος” που χρησιμοποιεί). Πιο πρόσφατα, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ορισμένοι ευρωπαίοι γλωσσολόγοι, κυρίως στη Γαλλία, όρισαν το περιεχόμενο της μορφολογίας ως “σπουδή γραμματικών μορφών” ή “σπουδή μορφημάτων” (“**μόρφημα**” είναι η ελάχιστη γραμματική μονάδα). Εδώ αξίζει να γίνει μια διάκριση ανάμεσα σε *μορφήματα* και *σημαντήματα* (semantemes): τα τελευταία αποτελούν μονάδες σημασιολογικής υφής, κάτι που δεν ισχύει για **τα μορφήματα**, τα οποία θεωρούνται *τύποι χωρίς περιεχόμενο*. Στη μορφολογία αποδίδονται οι συνδυασμοί εκείνοι οι οποίοι δεν είναι καθοριστικοί: *άρα μορφολογία είναι η εξέταση και παρουσίαση περιορισμών μη-λειτουργιών και δυσχερειών που επιβάλλονται ή, πιο απλά, η μελέτη των “ποικιλιών” των σημαινόντων*.

Σύνταξη είναι η εξέταση του τρόπου με τον οποίο διατάσσονται οι διάφορες σημασιολογικές μονάδες στην “αλυσίδα” της ομιλίας, ενώ **μορφολογία** η μελέτη της μορφής τους. Η σύνταξη είναι ο τρόπος συνδυασμού των λέξεων μεταξύ τους (τόσο η μορφολογία όσο και η σύνταξη έχουν να κάνουν με λέξεις). Αυτό είναι το περιεχόμενο των δύο όρων, όπως άλλωστε το συναντάμε στις κλασικές γραμματικές της λατινικής ή της αρχαίας ελληνικής. **Σύνταξη** είναι η μελέτη και περιγραφή του τρόπου με τον οποίο οι ακροατές μπορούν ν’ ανασυνθέτουν τη δεδομένη εμπειρία τους και σημαίνει επιλογή των καθοριστικών για την επικοινωνία γλωσσικών δομών, των συντακτικών επιλογών, ενώ μορφολογία σημαίνει “μη-επιλογή”, αφού εδώ ανήκουν τα μη-καθοριστικά για την επικοινωνία φαινόμενα. Η σύνταξη περιλαμβάνει τις σημασιολογικές και συντακτικές καθοριστικές γλωσσικές δομές. Ο μεταφραστής πρέπει να προβεί σε **μορφολογικο-συντακτικές επιλογές** στη «γλώσσα-στόχο», προκειμένου να συντάξει τις σημασιολογικές (μορφολογία) και πραγματολογικές (σύνταξη) επιλογές του.

Στη συγκεκριμένη εργασία, κρίθηκε απαραίτητο, λέξεις του αγγλικού κειμένου που βρίσκονται **στον πληθυντικό αριθμό**, ν' αποδοθούν στην ελληνική γλώσσα, **στον ενικό αριθμό**, με τον οποίο εκφράζεται μία γενικότητα. Αξίζει να σημειωθεί στη θέση αυτή ότι τόσο *το ύφος όσο και το νόημα των λέξεων* δεν αλλοιώνονται στο ελάχιστο, αλλά, αντίθετα, ο λόγος του κειμένου παραμένει απλός, όπως ακριβώς στο πρωτότυπο κείμενο. Παρατηρείται επίσης το αντιστρόφο φαινόμενο (**ενικός ⇒ πληθυντικός**).

π.χ. **“uniformed police”** (σελ. 3) ⇒ ένστολους αστυνομικούς (ενικός ⇒ πληθυντικός), σελ. 4

“trades” (σελ. 7) ⇒ εμπόριο (πληθυντικός ⇒ ενικός), σελ. 8 μεταφράσματος

“Racial Discrimination” (σελ. 7) ⇒ Φυλετικών Διακρίσεων (ενικός ⇒ πληθυντικός)

Επίσης, σε αρκετά σημεία του μεταφράσματος κρίθηκε απαραίτητο να υπογραμμιστούν ορισμένες φράσεις μετά από τις οποίες ακολουθούν απαριθμήσεις και επεξηγήσεις, κάτι που δεν υπήρχε ούτε συνηθίζεται στο πρωτότυπο (αγγλικό) κείμενο.

π.χ. “Δυστυχώς τα φαινόμενα έχουν γίνει σχεδόν καθημερινότητα” (σελ. 4).

“Στο μέλλον θα υπάρξουν χωρίς αμφιβολία πολλές ευκαιρίες για μία τέτοια κρίση” (σελ. 12).

“Η Επιτροπή επανέλαβε ότι” (σελ. 22).

Οι διαφορές **στη στίξη από το πρωτότυπο στο μετάφρασμα** χαρακτηρίζονται είτε ως “υποχρεωτικές”, επιβαλλόμενες από το ‘σύστημα’ της εξεταζόμενης γλώσσας είτε ως “προαιρετικές”, οφειλόμενες στη διαφορετική **υφολογική αντιμετώπιση** του κειμένου από το μεταφραστή. Στη συγκεκριμένη εργασία, γίνεται συχνή χρήση της “*άνω και κάτω τελείας*”(·). Το εν λόγω σημείο στίξης έχει ανάλογη χρήση και στην ελληνική γλώσσα, μόνο που η χρήση αυτή δεν είναι και τόσο συχνή, αφού στα ελληνικά κείμενα χρησιμοποιείται αντί γι’ αυτό το σημείο, το “*κόμμα*”(,) , η “*απλή παύλα*”(–), ακόμα και οι “*παρενθέσεις*”(). Επίσης, σπάνια στην ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούμε το σημείο της “*άνω τελείας*” (·), το οποίο χρησιμοποιείται όμως συχνά στην αγγλική γλώσσα (;), αφού στη θέση αυτή προτιμάται η χρήση του κόμματος ή της τελείας (·) για την αποφυγή δημιουργίας μεγάλων και, συνεπώς, δυσνόητων προτάσεων. Τέλος, όσον αφορά τη χρήση εισαγωγικών, σε πολλά σημεία του μεταφράσματος κρίθηκε απαραίτητο να τεθούν αν και δεν υπήρχαν στο πρωτότυπο κείμενο, διότι οι μεταφρασμένες στην ελληνική λέξεις έχουν ‘μεταφορική’ σημασία (το ίδιο ισχύει και για τη χρήση παύλας).

π.χ. **“Dr”** (σελ. 7) ⇒ Δρ. (χρήση τελείας), σελ. 4 μεταφράσματος.

“ενσωματωμένα”, σελ. 4 μεταφράσματος (χρήση εισαγωγικών)

“καρδιά του προβλήματος”, σελ. 4 μεταφράσματος (χρήση εισαγωγικών)

“The Roma and their problems;” (σελ. 5) “...τα προβλήματά τους.”(τελεία)

“...of the Council of Europe;” (σελ. 5) ⇒ “...του Συμβουλίου της Ευρώπης.” (τελεία)

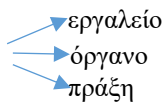
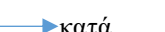
“Framework Convention” (σελ. 9) ⇒ “Σύμβαση-Πλαίσιο” (χρήση παύλας), σελ. 10.

-Σημασιολογικές δυσκολίες

Για να μεταφράσουμε, πρέπει να γνωρίζουμε την επικοινωνιακή λειτουργία *όχι της λέξης, αλλά της έκφρασης* της οποίας η συγκεκριμένη λέξη αποτελεί συστατικό “στοιχείο”. Έτσι, κατά τη μετάφραση δεν προβαίνουμε σε “μεταφορά” λέξεων από μία γλώσσα σε μια άλλη, αλλά στοχεύουμε στην εκφορά μιας *ισοδύναμης έννοιας* στη “γλώσσα-στόχο”. Ο εντοπισμός των σημασιολογικών χαρακτηριστικών μιας έννοιας έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τη **Σημασιολογία**. Η γνώση των μεθόδων οι οποίες αποβλέπουν στον εντοπισμό των χαρακτηριστικών μιας έννοιας *σημασιολογικά*, καθώς και η γνώση της ιεράρχησης αυτών των χαρακτηριστικών, *αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση κάθε μεταφραστικής προσπάθειας* που αποβλέπει στην επίτευξη **σημασιολογικής ισοδυναμίας**. Το κύριο μεταφραστικό πρόβλημα είναι η επιζητούμενη **σημασιολογική ισοδυναμία** “με βάση” το διαφορετικό σημασιολογικό “πεδίο” το οποίο “καλύπτουν” οι έννοιες των δύο γλωσσών. **Η επίτευξη πλήρους αντιστοιχίας και ισοδυναμίας κατά τη μετάφραση, είναι αδύνατη**. Κατά τη μετάφραση απαιτείται η εξεύρεση **σημασιολογικού “ισοδύναμου”**, σύμφωνα με τη θεωρία και πράξη της μετάφρασης.

Για τη μεταφορά των διαφόρων εννοιών απαιτείται η ερμηνεία και η κατανόησή τους, η δε μεταφορά αυτή μπορεί να είναι *γλωσσική* ή *μετα-γλωσσική*, ανάλογα με τη «γλώσσα-στόχο». Ο μεταφραστής πρέπει καταρχήν να σταθεί στο ‘επίπεδο’ των ιδεών αναλύοντας και ερμηνεύοντας τις διάφορες έννοιες. Αυτή η διαδικασία ανάλυσης της έννοιας συντελείται στο “επίπεδο” της «γλώσσας-πηγής». **Αντιμέτωπος** με μία μεταφραστική ενότητα, ο μεταφραστής ορίζει καταρχήν το **σημασιολογικό εύρος** που “καλύπτει” η ενότητα αυτή στη «γλώσσα-πηγή». Κατά τη μετάβαση προς τη «γλώσσα-στόχο», θα εξετάσει, θα κρίνει και θ’ αποφασίσει τελικά αν θα επιλέξει εκείνες τις έννοιες που θα επιτρέπουν τη *διατήρηση* του σημασιολογικού εύρους της προς μετάφραση ενότητας στη «γλώσσα-στόχο» ή θα επιλέξει τη «*μετατόπιση*». Έτσι, επιλέγει μεταξύ *διατήρησης* και *μετατόπισης* δηλ. σε αφαίρεση ή προσθήκη σημασιολογικού χαρακτηριστικού.

✓ Παραδείγματα

- i) “instruments” (σελ. 7) **2^{ος} τύπος** σημασιολογικής ισοδυναμίας ($1 \Leftrightarrow \text{πολλά}$), όπου 1 έννοια στη “γλώσσα-πηγή” αντιστοιχεί σε αρκετές (τρεις) στη “γλώσσα-στόχο”. Εμείς επιλέγουμε την 3^η επιλογή (πράξη), διότι το κείμενο είναι νομικό.
- ii) “segregation” (σελ. 3)
“discrimination”(σελ.3) **1^{ος} τύπος** σημασιολογικής ισοδυναμίας ($\text{πολλά} \Rightarrow 1$), όπου περισσότερες από 1 έννοιες στη “γλώσσα-πηγή” αντιστοιχούν σε 1 έννοια στη “γλώσσα-στόχο”.
- iii) “versus” (σελ. 9) **3^{ος} τύπος** σημασιολογικής ισοδυναμίας ($1 \Rightarrow 1$), όπου 1 έννοια στη “γλώσσα-πηγή” αντιστοιχεί σε 1 έννοια στη “γλώσσα-στόχο”.

-Υφολογικές δυσκολίες

Η **Υφολογία** ασχολείται με το **ύφος** ως *απόκλιση* δηλ. μελετά τις *επιλογές* του συγγραφέα και τις *διαφορές αποκλίσεις* από την κανονική μορφή γραφής (‘*ν ό ρ μ α*’), στοιχεία που συνιστούν το *προσωπικό ύφος* με το ύφος ως επεξεργασία (Jacobson-Martinez) δηλ. με το «*πώς*» επεξεργαζόμαστε το μήνυμα και με το ύφος ως “*συνυποδήλωση*” δηλ. με το «*πώς*» λέμε αυτό που θέλουμε να πούμε και «*τι*» είδους συναισθήματα συνυποδηλώνουμε. Η εξέταση του ύφους στο πλαίσιο της μετάφρασης οδηγεί σε διαπιστώσεις που άπτονται του τομέα της *συγκριτικής υφολογίας*, καθώς ο μεταφραστής δεν καλείται απλώς ν’ αναγνωρίσει το πρωτότυπο ύφος και να το μεταφέρει αυτόνομο, αλλά να προβεί σ’ εκείνες τις επιλογές, οι οποίες θα “*ταυτίζουν*” την επικοινωνιακή λειτουργικότητα του πρωτότυπου μ’ αυτή του μεταφράσματος.

Το **ύφος**, ως *ιδιαίτερο στοιχείο της επικοινωνίας*, εμπεριέχει συγκεκριμένες πληροφορίες, καθώς δηλώνει την τοποθέτηση του ομιλητή απέναντι στο συνομιλητή και τη μεταξύ τους σχέση, το θέμα και τις διάφορες επικοινωνιακές συνθήκες. Έτσι, το ύφος αποκτά καθοριστική σημασία κατά την επικοινωνιακή πράξη, διότι προκαλεί επίσης τη δημιουργία αντιστοιχων τοποθετήσεων από τη μεριά του αναγνώστη. Κάθε κείμενο είναι γραμμένο με *ιδιαίτερο τρόπο*, ανάλογα προς το κοινό στο οποίο απευθύνεται και, φυσικά, τον ίδιο το συγγραφέα. Για παράδειγμα, το συγκεκριμένο κείμενο είναι ένα επίσημο κείμενο που απευθύνεται κυρίως στους ιθύνοντες, αλλά και στο ευρύ κοινό προς ενημέρωσή του για ένα θέμα το οποίο απασχολεί την ανθρωπότητα και, ειδικότερα, την Ελλάδα.

Η προσπάθεια “σύζευξης” της Υφολογίας με τη Μετάφραση απαιτεί, καταρχήν, σαφή προσδιορισμό της μετάφρασης. Σύμφωνα με το W. Wilss, η μετάφραση συνιστά ιδιαίτερη μορφή κάλυψης των αναγκών και των επιθυμιών, των συμφερόντων και των ενδιαφερόντων μέσω επικοινωνίας. Ο μεταφραστής θα πρέπει να φροντίζει, σε κάθε περίπτωση, το μετάφρασμα να είναι «ισοδύναμο» με το πρωτότυπο και το ύφος να διατηρείται κατά το δυνατόν δηλ. ο τρόπος επικοινωνίας του συγγραφέα με το αναγνωστικό κοινό και να προσανατολίζεται προς το γενικό επικοινωνιακό σκοπό αναζητώντας την υφολογική εκείνη επιλογή στη “γλώσσα-στόχο”, η οποία και ανταποκρίνεται καλύτερα στη λειτουργικότητα του κειμένου.

✓ Παραδείγματα

i) Αλλαγή σημείων στίξης

Η στίξη βοηθά στη δημιουργία συγκεκριμένου ύφους ή στην “ενίσχυσή” του. Όπως προαναφέρθηκε στη συγκεκριμένη εργασία, στο αγγλικό κείμενο γίνεται συνεχής χρήση “άνω και κάτω τελείας” (:), ενώ γίνεται χρήση της “άνω τελείας”(‘), που στ’ αγγλικά είναι το σημείο (;). Τα εν λόγω σημεία στίξης έχουν ανάλογη χρήση και στην ελληνική γλώσσα, μόνο που εδώ χρησιμοποιούμε το “κόμμα”(,) ή την “τελεία”(.) αντί για “άνω τελεία”(‘). Παραδείγματα έχουν δοθεί σε προηγούμενη θέση (βλ. πίσω).

ii) Διατήρηση λέξεων στην ξένη γλώσσα (αγγλική)

Η χρησιμοποίηση ξένων λέξεων μέσα στο κείμενο από το συγγραφέα δεν εμποδίζει στη μετάφραση, αφού ο έλληνας αναγνώστης τις θεωρεί “οικείες” και επιπλέον **διατηρείται το ύφος**. Αποτελούν, στην ουσία, μέρος του καθημερινού λόγου.

π.χ. (CERD)⇒σελ. 8 μεταφράσματος (διατηρήθηκε αυτούσιο από τ’ αγγλικά)

Σύσταση R⇒σελ. 14 (διατηρήθηκε το όνομα της σύστασης R)

(ODIHR)⇒σελ. 20 (διατηρήθηκε αυτούσιο από τ’ αγγλικά)

-Πραγματολογικές δυσκολίες

Η **πραγματολογία** αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ ομιλητή και ακροατή και γλωσσικού “σημείου”, ασχολείται δε με τη μελέτη εξω-κειμενικών και, γενικότερα, εξω-γλωσσικών στοιχείων των κειμένων, με τις γνώσεις και τις προθέσεις τόσο των «πομπών» όσο και των «δεκτών». Σύμφωνα με τον Morris, η πραγματολογία, όπως η σύνταξη και η σημασιολογία, αποτελεί βασική “παράμετρο” κάθε θεωρίας, η οποία περιλαμβάνει και το χρήστη του γλωσσικού “σημείου” και το “context” (=συγκείμενο).

Κατά τη μετάφραση, θα πρέπει να συντεθεί εκ νέου το νέο κείμενο στη «γλώσσα-στόχο», έτσι ώστε ν’ απευθύνεται πια στα μέλη μιας άλλης γλωσσικής κοινότητας, τα οποία ενδεχομένως να προσεγγίζουν διαφορετικά το θέμα που διαπραγματεύεται το κείμενο. Ο μεταφραστής όμως πρέπει για να δώσει επεξηγηματικές πληροφορίες, να χρειαστεί να προσθέσει ή να παραλείψει στοιχεία. Αξίζει να σημειωθεί στη θέση αυτή ότι ο συντάκτης του πρωτότυπου κειμένου απευθύνεται σε αναγνώστες της δικής του γλωσσικής κοινότητας. Ο μεταφραστής όμως δεν αποτελεί κοινό μέλος του αναγνωστικού αυτού κοινού, που το ενδιαφέρον του ως προς τα πρωτότυπα διαφέρει από το αντίστοιχο του συνηθισμένου αναγνώστη. Ο μεταφραστής ενδιαφέρεται να προβεί σε «παραγωγική» πρόσληψη του θέματος, ώστε να συνθέσει κείμενο στη «γλώσσα-στόχο», το οποίο θα απευθύνεται σε μέλη άλλης γλωσσικής κοινότητας που να προσεγγίζουν διαφορετικά το θέμα. Η σχέση μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων της «γλώσσας-πηγής» και του συντάκτη του πρωτοτύπου, η σχέση μεταξύ των στοιχείων αυτών και του μεταφραστή καθώς και η σχέση μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων της «γλώσσας-στόχου» και του μεταφραστή συνθέτουν την πραγματολογική «διάσταση» της επικοινωνίας.

✓ Παραδείγματα

Στο προς μετάφραση κείμενο αναφέρονται, σε ορισμένες περιπτώσεις, αγγλικές λέξεις, κυρίως αριθμηση, **τοπωνύμια ή ονόματα**, οι οποίες δεν μεταφράζονται στα ελληνικά, αφού ο Έλληνας αναγνώστης καταλαβαίνει την ερμηνεία τους αμέσως. Άλλες πάλι δεν μεταφράστηκαν καθόλου, διότι δεν ήταν δυνατή η μετάφραση.

- i) “Patrick Thornberry”, “Maria Amor”, “Martin Estébanez” (ονόματα από τη αγγλική)
- ii) “Assenov”, “Velikova”, “Tsoncher”, “Anguelova”, “Rosta” (ονόματα από την αγγλική)
- iii) “Hadaren”, “Usti nad Labem”, “Valdemingomez” (τοπωνύμια από την αγγλική)

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ (ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ)

Η **παρούσα εργασία** αποτελεί συγκριτική εξέταση μιας μετάφρασης και του πρωτότυπου της στα αγγλικά και πρόκειται για μια ειδική μετάφραση που χρήζει προσοχής, αφού εμπεριέχει νομικούς όρους, γνωστούς σ' όσους ασχολούνται με το αντικείμενο αυτό. Η μετάφραση παρουσιάζει αρκετές **μεταφραστικές δυσκολίες**, όπως η αναγνώριση (εντοπισμός) και, στη συνέχεια, η μετάφραση βασικών νομικών εννοιών (σύμβαση, σύσταση, ψήφισμα, Χάρτης Δικαιωμάτων κ.ά.) και συντομογραφιών.

Από την ανάλυση πρωτότυπου-μεταφράσματος, την ανάλυση του “*corpus*”, προέκυψε ότι οι διάφορες δυνατότητες της «γλώσσας-στόχου» πρέπει να συμβαδίζουν μ' αυτές της συγκεκριμένης μορφής δομής (το ίδιο ισχύει και για τις λεξιλογικές επιλογές). Αποτελεί γεγονός ότι οι διάφορες *μορφολογικο-συντακτικές* δυνατότητες της «γλώσσας-στόχου» αποτελούν και *επίπεδο υφολογικών επιλογών*. Έτσι, σε επίπεδο μικροδομής του κειμένου, οι «υφολογικές συμβάσεις» διαφέρουν για το ίδιο είδος κειμένου (“αντιβαίνουν”), ενώ σε επίπεδο μικροδομής παρατηρούμε ότι μπορεί να υπάρχει «υφολογική ισοδυναμία».

Παράλληλα με τις σημασιολογικές επιλογές, έγιναν και αντίστοιχες πραγματολογικές με κριτήριο αν το μετάφρασμα ανταποκρίνεται στον επικοινωνιακό σκοπό του συγκεκριμένου πρωτότυπου κειμένου και αν αυτός εκφέρεται σύμφωνα με τις «υφολογικές συμβάσεις» που διέπουν στη «γλώσσα-στόχο» τη *σύνταξη* αυτού του είδους κειμένου. Τέλος, στο γλωσσάριο (νομικό), παρατηρούμε ότι όλοι οι όροι δεν αποδίδονται στα ελληνικά με τον ίδιο τρόπο που αναφέρονται αυτοί στα ελληνικά βιβλία ή εγχειρίδια και, για τον λόγο αυτό, σε ορισμένες περιπτώσεις, χρησιμοποιούνται δόκιμοι όροι. Το αγγλικό κείμενο έχει συντομογραφίες, αφού πρόκειται για ένα κείμενο με *νομικές*, κυρίως, ορολογίες (τα αρκτικόλεξα είναι λίγα), από τις οποίες αναφέρθηκαν οι πιο χαρακτηριστικές. Χρησιμοποιήθηκε “πλούσια” βιβλιογραφία από διάφορες “πηγές”, ελληνικές και ξένες, για την πληρέστερη εκπόνηση της εργασίας.

Τόσο το πρωτότυπο όσο και το μετάφρασμα αποτελούν κείμενα τα οποία λειτουργούν, στην πράξη, σε *λεξιλογικό, σημασιολογικό, μορφολογικό-συντακτικό, υφολογικό, πραγματολογικό επίπεδο*. Το *σημασιολογικό επίπεδο*, **αν και αντιμετωπίζεται** ως «*αυτόνομο*», υπεισέρχεται και στο λεξιλογικό, μορφολογικό-συντακτικό, υφολογικό και πραγματολογικό επίπεδο. Ειδικά για το τελευταίο, η αναγνώριση των στοιχείων του στο πρωτότυπο και η προσαρμογή τους στο πραγματολογικό πλαίσιο του μεταφράσματος, αποτελούν, στην ουσία, καθοριστικό παράγοντα

για μια πετυχημένη μεταφορά και εκφορά του επικοινωνιακού σκοπού. Η **επιτυχής αντιμετώπιση** του *μορφολογικο-συντακτικού* “επιπέδου” προϋποθέτει, κυρίως, ικανότητα του χειρισμού τόσο της «γλώσσας-πηγής» όσο και της «γλώσσας-στόχου».

Η **επιτυχής αντιμετώπιση** του *λεξιλογικού επιπέδου* απαιτεί ικανή γνώση της «γλώσσας-πηγής». Το μετάφρασμα οφείλει να «εναρμονίζεται» με τις διάφορες γλωσσικές συνθήκες που διέπουν στη «γλώσσα-στόχο» αντίστοιχο είδος κειμένου του συγκεκριμένου είδους. Η οργάνωση του μεταφρασμένου κειμένου τόσο σε επίπεδο μικροδομής όσο και μακροδομής επηρεάζει κατά πολύ την πετυχημένη εκφορά του επικοινωνιακού σκοπού, μια και η οργάνωση του κειμένου επιδρά σαφώς στην επικοινωνιακή διαδικασία.

Η **παρούσα μελέτη** βασίζεται τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη ακολουθώντας τη γνωστή, από τα μαθηματικά, *επαγωγική μεθοδολογική σκέψη από το μερικό προς το γενικό*. Αρχίζοντας από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της μεταφραστικής πράξης μεταξύ αγγλικής και ελληνικής γλώσσας (από την αγγλική στην ελληνική), κατέληξε σε ορισμένα ασφαλή συμπεράσματα τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν και σε άλλα ζεύγη γλωσσών π.χ. από τη γαλλική στην ελληνική και, έτσι, να γενικευθούν.

-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-

• Μονόγλωσσα λεξικά

- Hornby A.S., *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford.

• Δίγλωσσα λεξικά

- Cowley Ch., *The Oxford Compact Dictionary & Thesaurus*, Ed. Oxford University Press.
- Pring G.T., *The Pocket Oxford Greek Dictionary*, Ed. Oxford University Press, 2000.
- Watts N., *The Oxford Greek Minidictionary*, Ed. Oxford University Press, G.B., 1997.

• Βιβλία

- Κεντρωτής Γ., *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*, Εκδόσεις “Δίαυλος”, Αθήνα, 1996.
- Κεντρωτής Γ., “*Πλάτων Πολιτεία*”, Αθήνα.
- Mounin G., “*Εισαγωγή στην Υφολογία*”.
- Σελλά Ε., *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία & διδακτική της μετάφρασης*, Εκδ. “Ελλην”.
- Τζάρτζανος Α., “*Νεοελληνική Γραμματεία*”.

• Εγκυκλοπαίδειες

- “Britannica”
- “Δομή”
- “Πάπυρος Larousse”

• Σελίδες Διαδικτύου

- www.yahoo.gr
- www.ionio.gr

• Άλλες πηγές

- Σελλά Ε., *Γενική γλωσσολογία* (Παν/κές σημειώσεις)
- Σελλά Ε., *Κειμενολογία* (Παν/κές σημειώσεις)
- Σελλά Ε., *Συγκριτική Υφολογία* (Παν/κές σημειώσεις)

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΩΝ (ΜΕ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ)

I) <u>ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ</u>	II) <u>ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ</u>
i) Council of Europe	i) Συμβούλιο της Ευρώπης
ii) Court of Human Rights	ii) Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
iii) CDMG (=European Committee on Migration)	iii) Ευρωπαϊκή Επιτροπή Μετανάστευσης
iv) European Social Charter	iv) Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης
v) European Convention on Human Rights	v) Ε. Σύμβαση για Ανθρώπινα Δικαιώματα
vi) Framework-Convention	vi) Σύμβαση-Πλαίσιο
vii) OSCE	vii) ΟΟΣΑ
viii) ODIHR	viii) Γραφείο ανθρωπίνων δικαιωμάτων
ix) Protocol	ix) Πρωτόκολλο
x) UNHCR	x) Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ
xi) Recommendation	xi) Σύσταση
xii) Resolution	xii) Ψήφισμα
xiii) Member-States	xiii) Κράτη-μέλη
xiv) Parliamentary Assembly	xiv) Κοινοβουλευτική Συνέλευση

-ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ -

• **Αρκτικόλεξα** (διαβάζονται σαν μία λέξη)

-CDMG

-CERD

-OSCE

-ODIHR

-UNHRC

• **Συντομογραφίες**

-Dr⇒ Doctor

-R⇒ Recommendation

-UK⇒ United Kingdom

-V. ⇒ versus

